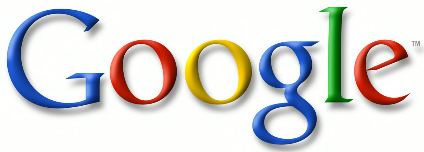

TH. B. PLEYTE.

VERKOOP VAN GENEESMIDDELEN.

P

VERKOOP VAN GENEESMIDDELEN.

VERKOOP VAN GENEESMIDDELEN.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. H. OORT,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Donderdag den 17en December, des namiddags te half drie,

DOOR

THOMAS BASTIAAN PLEYTE,

GEBOREN TE LEIDEN.

LEIDEN.
E. J. BRILL.
1891.

7/23/29

BOEKDRUKKERIJ VAN E. J. BRILL TE LEIDEN.

AAN MIJN OUDERS.

INHOUD.

§ 1.

Inleiding.

Das Ziel des Rechts ist der Friede, das Mittel dazu der Kampf.

Dr. R. VON JHERING.

Ik heb dit woord van den Göttinger hoogleeraar geschreven aan het hoofd van mijn eersten arbeid op rechtskundig gebied; het geeft de reden aan, waarom ik mij gewaagd heb aan een taak, die, ik moet het bekennen, meermalen voor mij te zwaar bleek. Om een stap nader te komen tot den vrede, heb ik mij gemengd in een strijd, die in de laatste jaren, niet alleen in Nederland, maar in de geheele beschaafde wereld wordt gestreden, in den strijd tegen de kwakzalverij [1]), het verkoopen van geheime geneesmiddelen en het als geneesmiddel te koop aanbieden van waardeloos goed, en getracht den weg te vinden, dien men op dient te gaan, om tot den vrede te geraken. Ik heb bevonden, dat de pogingen van hen, die zich vóór mij daarmede bezighielden, tot nog toe nog bitter weinig vruchten hebben gedragen, eensdeels een gevolg van de geringe belangstelling, die over 't algemeen aan deze zaak wordt gewijd en van de miskenning van het streven, anderdeels, omdat de vijand overmachtig is.

1) Wanneer in het vervolg van kwakzalverij gesproken wordt, wordt daarmede bedoeld de handel in waardelooze geneesmiddelen. Wel is waar hecht men er ook de beteekenis aan van het uitoefenen der geneeskunde door bevoegden zoowel als onbevoegden, op een wijze, in strijd met de voorschriften der wetenschap, een kwakzalver is echter volgens KILIAEN „medicus unguentarius, chirurgus qui oleis pinguibusque morbis exterioribus medetur", welke beteekenis door tal van schrijvers aan het woord wordt gehecht; trouwens ook „quack-verkooper" of „oliekoop" was hij geheeten. Deze naam wordt in Gelderland nog gebezigd.

Als een van de eerste oorzaken toch van het feit, dat d kwakzalverij ten onzent nog hechte wortels heeft, noem ik d omstandigheid, dat zij een bondgenoot heeft in het bijgeloof dat eeuwen en eeuwen lang bij het volk heeft gehuist. Allee uit bijgeloof, uit de aantrekkingskracht, die het geheimzinnig op hem oefent, is het te verklaren, dat de min-ontwikkeld aan het een of ander geheime middel in de nieuwsbladen t koop aangeboden, aan den raad van vrome kloosterlingen e heremieten, van somnambules, spiritisten en dergelijke personen de voorkeur geeft, boven het op gronden van nuchter wetenschap berustende advies van den geneesheer.

Maar niet alleen met min-ontwikkelden is dit het geval.

Er zijn ook onder de meer ontwikkelden slechts weinigen die, bij het vernemen van de tijding, dat zij aan een ongeneeslijke kwaal lijden, krachtig genoeg zijn, om hun lot gelaten af te wachten; de drang, om te leven wordt dan velen te sterk, ze geven zich over aan de studie van bovennatuurlijke genezingen, komen veelal in handen van een sluwen bedrieger en berokkenen zich daardoor, naast belangrijke geldelijke nadeelen, niet zelden een nog vroegeren dood. Ook op Nederlandschen bodem tiert nog welig de zoogenaamde volksgeneeskunde [1], en veelal wordt eerst, wanneer alle huismiddelen krachteloos bleken tegen de kwaal, de hulp van den geneesheer ingeroepen. Te verwonderen is dit niet, wanneer men den oorsprong der geneeskunde nagaat. Gelijk de kultuurvolken der oudheid middelen bedachten om koorts te verdrijven, om pijlspitsen uit bloedende wonden te laten uitzweren, om aan een plotselinge groote sterfte paal en perk te stellen, zoo zien we ook nu, bij ruwe en halfbeschaafde volksstammen een geneeskunde, die hare hulpmiddelen heeft, deels in uitstekend toegepaste, genezing

---

1) Cfr. Volksgeneeskunst en Volksgeneesmiddelen door Dr. A. H. SWAAGMAN.
Kindervoeding, kinderverzorging en kindersterfte in het eerste levensjaar door Dr. B. STEPHAN.
Mentor. Verspreide aanteekeningen over volksgeneeskunde en gezondheidsleer door Dr. J. RENIER SNIEDERS.

aanbrengende kruiden en mineralen, deels in onverstaanbare tooverspreuken, om daarmede den vertoornden god te verzoenen. Volgt er genezing, dan onthoudt men het middel, dan wordt het van ouders op kinderen en van stam op stam overgebracht. Is er iemand, die bizonder veel succes van zijn praeparaten heeft en die er vele kent, dan staat hij als volksdokter weldra in aanzien.

Duizende jaren waren noodig, om het trotsche gebouw der medische wetenschap in den vorm en den omvang, waarin we het thans bewonderen, op te trekken. Wat mannen van ondervinding en studie na lang werken hadden opgebouwd, als hechte steunpilaren van het gebouw, werd door volgende geslachten ondoelmatig geacht, weer tot puin vergruisd en der vergetelheid prijs gegeven; het werk werd gelouterd, de stijl gekuischt en nog steeds wordt met vrucht aan de verbetering en de verfraaing er van gewerkt.

Maar het min-ontwikkelde volk bleef onbekend met het bestaan van het gebouw; het werd onkundig gehouden van wat er in de wetenschap omging, omdat, in de maatschappij der middeleeuwen niet alleen, maar ook later nog, anderen bij zijn onkunde belang hadden.

En zoo woekerde het in de oudste tijden ontstane bijgeloof voort, 't werd bewaard als een erfgoed bij welks bezit de vaderen zich wèl hadden bevonden, men kreeg er een »zwak" voor.

Hoe is het anders te verklaren, dat tal van de heden ten dage in zwang zijnde volksmiddelen in dezelfde landsstreken voor eeuwen en eeuwen bekend waren? En toch, de folkloristen bewijzen het. De heer A. DE COCK toont in zijn: »Volksgeneeskunde in Vlaanderen" aan, dat de tallooze middelen, die in de Vlaamsch—Belgische provinciën nog dagelijks worden aangewend, al voorkomen in het werk van ALBERTUS MAGNUS, bisschop van Regensburg, die in 1280 overleed en in het »Cruydtboeck" van REMBERT DODOENS, in 1574 bij Plantijn te Antwerpen gedrukt.

In Beieren en in Stiermarken zijn volgens onderzoekingen

van Dr. LAMMERT en Dr. FOSSEL, openbaar gemaakt in hunne werken over »Volksmedicin und medicinischer Aberglauben" nog middelen in zwang, die de Romeinen aanwendden, en die door PLINIUS in zijn Historia naturalis worden vermeld. De oudheid der volksgeneeskunde wordt mede bewezen door AUG. HOCK in zijn werk »Croyances et remèdes populaires au pays de Liège".

Een Nederlandsche verzameling van volksgeneesmiddelen bestaat er, voor zoover mij bekend is, niet.

Het volk werd onkundig gehouden, opdat het zich niet zoude ontwringen aan het juk, waaronder adel en geestelijkheid het gedrukt hielden. De adel onderdrukte zijn vrijheid van handelen, de clerus zijn vrijheid van denken.

Aan de heerschappij van den adel wist de derde stand zich in den strijd voor vrijheid, gelijkheid en broederschap te onttrekken, maar de clerus bleef heerschen en, door den strijd geprikkeld, met nog vinniger gestrengheid.

En wat de kerk eens in haren eeredienst had opgenomen, opdat hij in overeenstemming zou zijn met de gebruiken en den godsdienst van de volken, wien zij het Evangelie verkondigde, dus alleen haren proselieten ter wille, werd haar heilig, en van heiligschennis werd hij beticht, die er de waarde van betwistte.

Ook de medische wetenschap werd, als alle andere, in de Middeleeuwen slechts door geestelijken beoefend en tot de kloosters wendde men zich om hulp. Maar wat de kloosterbroeders deden, werd, zoo verkondigden zij, niet door hen gedaan, maar door de heiligen onder wier patronaat kerk of klooster stond. En zoo ontstond het geloof, dat een pelgrimstocht naar St. Hubertus' kerk van hondsdolheid kon genezen, dat St. Rosa den vromen bedevaartganger van de roos bevrijden kon, dat St. Blasius genezing van blaren gaf; daardoor kwam het dat in een klein land als België, meer dan honderd bedevaartplaatsen opdoemden.

De leer, die aan dergelijk bijgeloof voedsel gaf, miste de kracht

een minder onschadelijke volksovertuiging te bestrijden [1]). Ware het geven van onderwijs de taak geweest van verlichte, zelfstandige personen, die tot zelfstandig onderzoek hadden aangezet, het zou een heilzamer invloed gehad hebben, doch ook dit was de taak der belijders van de leer, die de vrijheid van denken binnen zeer enge grenzen besloten hield, en aldus het misbruiken van het bovennatuurlijke in de hand werkte. Vóórdat men met de functiën van het dierlijk leven eenigermate bekend was, werd ziekte en ziek zijn beschouwd als iets bovennatuurlijks, als een hinderpaal door bovennatuurlijke macht op den effen levensweg gesteld. De ziekte werd beschouwd, als de uiting van een boos, vijandig wezen, dat den zieke betooverd had, en eeuwen en eeuwen lang hield dat geloof zich staande, daar de godsdienst het onderzoeken en openen van lijken verbood.

Eerst met de Renaissance brak een betere tijd aan; de kennis van het menschelijk en dierlijk organisme werd grooter en grooter, en men leerde, dat ziekte slechts door abnormale inwerkingen van omstandigheden van buiten af, of door afwijkingen in de geregelde functie der verschillende organen, ontstond.

Maar de Renaissance was ook de strijd tegen de almacht der Kerk.

Ware hare leer nooit bestreden, wellicht ware van haar een kracht uitgegaan, die het bijgeloof had onderdrukt en het volk tot hoogere beschaving had gebracht; doch eenmaal aangevallen, werd de lijdende kerk in bescherming genomen en met haar al wat met haar in verband stond, de vlag dekte de lading en zoo kwam het, dat de verdedigers van het geloof ook voor het bijgeloof de wapenen hebben opgevat. Wanneer het volk bijgeloovig is en zijn geheele wezen bestierd waant door wonderdoende, geheimzinnige machten, dan kan het wel niet

1) Er zijn talrijke voorbeelden van, dat de priester het aankweekte. Men zie b.v. J. M. L. VAN DEN BOSCH, rector der kapel van Offelken bij Tongeren „Handboek voor Leydenden of Genezing zonder Geneesheer”.

anders, of zij, die voorgeven met die machten in betrekking te staan, moeten er een grooten invloed op oefenen en zich wederkeerig een blind vertrouwen verwerven. Hieruit is het, naar 't mij voorkomt, te verklaren, dat de kwakzalverij een zoo grooten omvang heeft verkregen.

Ik geloof tot de slotsom te mogen komen, dat de bestrijding der kwakzalverij nooit het gewenschte gevolg zal hebben, indien niet tegelijkertijd de wapenen tegen onkunde en bijgeloof worden opgevat. Indien er alom goed en goedkoep onderwijs wordt verstrekt, indien men het volk ontwikkelt en gezonde begrippen inprent over de werking der natuurkrachten, dan wordt daardoor aan de kwakzalverij tevens den levensader afgesneden, laat men het echter voortleven in onkunde en bijgeloof, dan zal zelfs een drakonische wetgeving niets vermogen.

Ik heb getracht de reden op te sporen van de omstandigheid, dat nog in onze dagen een zoogenaamde volksgeneeskunde bestaat, dat het volk zich nog bij voorkeur van geheime geneesmiddelen blijft bedienen en daardoor aan de kwakzalverij voedsel geeft, en wil thans nagaan, waarom zij bestreden wordt en bestreden dient te worden.

Zelfs bij oppervlakkige beschouwing van de samenstelling van de geneesmiddelen, door de kwakzalvers gebruikt en van de wijze, waarop door hen de geneeskunde werd uitgeoefend, zelfs bij vluchtig onderzoek in de geschiedenis der geneeskunde en van de geneeskundige statistiek blijkt duidelijk, dat de kwakzalverij een belangrijken nadeeligen invloed heeft geoefend op de volksgezondheid. En hoe kan het ook anders?

Wanneer men weet, dat de kwakzalversmiddelen in hoogst zeldzame gevallen den kranke genezen, dat ze veelal geheel waardelooze bestanddeelen bevatten, maar voor verreweg het grootste gedeelte zijn samengesteld, uit stoffen, die in sommige gevallen voor bepaalde gestellen goed zijn, maar wier gebruik in 't algemeen zeer schadelijk is, dat zelfs uitwerpselen van mensch en dier, asch van verbrande zwarte vogels, fijngemalen beenderen en wat dies meer zij, (hoe walgelijker het middel, des te groo-

ter de kooplust) in de artsenijenkraam van den kwakzalver veelvuldig worden verkocht, dan zal het geen verwondering baren, dat in de dagen, toen de groote menigte den kwakzalver in tijd van nood als eenigen raadsman had, het sterftecijfer ettelijke malen grooter was, dan in onzen tijd.

»De staat van geneeskunde en den graad van geneeskundige cultuur," zegt prof. Dr. PRUIJS VAN DER HOEVEN, »kan men nergens beter uit leeren kennen, dan uit verordeningen en behandeling bij algemeen heerschende ziekten. Gelijk men den zeeman in den storm, zoo kent men den geneesheer in volksziekten, wanneer daden moeten spreken en redeneeren noch schrijven baten kan." En gaat men dan de middeleeuwen na, het tijdvak, dat zich gekenmerkt heeft door het heerschen van allerlei volksziekten, in zoodanige mate, dat ongeveer 1/4 gedeelte van de bevolking aan pest en lepra bezweek, dan krijgt men geen hoogen dunk van den stand van de beoefenaars der geneeskunst. En dit is niet te verwonderen, want nooit heeft het bijgeloof erger geheerscht, dan in die dagen, nooit heeft de kwakzalverij zoo om zich heen gegrepen als toen. Het spreekt van zelf, dat de openbare gezondheidsregeling toen nog verre van schitterend was en dat het hooge sterftecijfer ook daardoor is veroorzaakt. Voor geen gering deel komt het echter op rekening van de kwakzalvers. Wanneer men ziet, dat een enkele beruchte kwakzalver in onzen tijd, nu de hygiënische toestand veel beter is, nog honderde slachtoffers maakt, dan kan men zich eenigszins voorstellen, welken invloed de kwakzalverij had op de volksgezondheid in die dagen, toen zij algemeen verbreid, en door niets in haar vernielingswerk werd gestuit.

Wanneer het waar is, dat het sterftecijfer een der gewichtigste maatstaven is, waarnaar men de volkswelvaart kan beoordeelen en men als resultaat der statistiek ziet, dat elke belangrijke wijziging in het sterftecijfer van enkele klassen, zoowel als van de geheele bevolking, steeds hand in hand gaat met een belangrijke wijziging in de volkswelvaart, dan mag men, naar 't mij voorkomt, uit 't boven gezegde de

gevolgtrekking maken, dat elke invloed, die het sterftecijfer doet rijzen, met kracht dient te worden geweerd, dat derhalve de bestrijding der kwalzalverij de taak is van ieder, die in volksgezondheid een factor voor volkswelvaart ziet.

Maar er zijn meer redenen.

De Staat heeft, ter wille der volksgezondheid de uitoefening van het beroep van apotheker en de bevoegdheid, om geneesmiddelen te verkoopen aan zeer strenge voorwaarden onderworpen, hij heeft vrije concurrentie op dit gebied van den handel uitgesloten, en niet te miskennen was de prijzenswaardige bedoeling van den wetgever, om dien handel slechts te vergunnen aan wetenschappelijk gevormde, betrouwbare personen.

Doch hoezeer is de praktijk met de bedoeling des wetgevers in strijd!

Er bestaat thans een eigenlijk gezegde industrie, een industrie, die met alle middelen eener winstgevende reclame, met technische routine en groote kapitalen arbeidt en er op uit is, om onder bescherming van schoonklinkende namen, onder verzekering van weêrgalooze doeltreffendheid en onder voorwendsel van schitterende resultaten, geneesmiddelen, wier samenstelling onbekend is te verspreiden.

Dat daaraan een einde dient te komen, zal wel geen betoog behoeven. Ik geloof genoegzaam te hebben toegelicht, waarom, naar mijne meening, de kwakzalverij bestreden dient te worden. In de volgende bladzijden wensch ik de middelen na te gaan, die daartoe hier te lande zijn aangewend en de uitwerking, die zij hebben gehad.

---

§ 2.

De bepalingen betreffende den verkoop van geneesmiddelen in Nederland vóór de thans geldende wetten.

Het groote belang, dat de volkswelvaart bij de volksgezondheid heeft, deed de overheid, ook al in overoude tijden, omzien naar middelen, om de invloeden, die haar zouden kunnen schaden, krachtdadig te weren en een onderzoek naar die middelen, voert ons dus naar de grijze oudheid terug.

Er zijn er, die beweren[1]), dat reeds vóór HIPPOCRATES (± 400 v. Chr.) de uitoefening der geneeskunde in Griekenland aan zekere voorwaarden was gebonden, hetgeen echter niet op voldoende gronden is aangetoond, doch dit is zeker, dat ANTONINUS PIUS in 157 na Chr. een wet op de uitoefening der geneeskunde uitvaardigde en dat in de 3e eeuw na Chr. in Rome een soort geneeskundige wetgeving bestond[2]). Hoe de apotheker daar voor dien tijd in tel was, leert ons de oude Cato, die personen, die veel praten en weinig doen, vergelijkt met den

---

1) E. ISENSEE. Geschiedenis van de geneeskunde en hare hulpwetenschappen van omtrent 1700 vóór Chr. tot de 18e eeuw. Vert. L. ALI COHEN.

2) Maatregelen tegen onbevoegde uitoefening zijn ons niet overgeleverd. De Pandecten bevatten echter (L. 50 tit. 13 l. 1 § 3) een citaat, waaruit blijkt, dat de vordering wegens behandeling door een kwakzalver niet, zooals die van advocaten, medici en onderwijzers, „in extraordinaria cognitione" werd berecht. Was de vordering van den medicus een vordering van „Ehrensold", de vordering van den kwakzalver sproot voort uit huur van diensten. Wij vinden aldaar de reden:

„Medicos fortassis quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis, vel certi dolo- „ris sanitatem pollicentur ut puta si auricularius, si fistulae vel dentium; non tamen „si incantavit, si imprecatus est, si, ut vulgari verbo impostorum utar, si exorci- „zavit; non sunt ista medicinae genera, tametsi sint, qui hos sibi profuisse cum „praedicatione affirment."

apotheker. »Nam eius verba audiuntur, verum nemo se committit ei, si aeger est" [1]).

Dat in het Oosten de overheid zich met de openbare gezondheid bemoeide, spreekt haast van zelf. Allereerst gaven de gewijde schriften verschillende hygiënische voorschriften, op wier naleving de overheid toezicht moest houden, maar ook de telkens weer heerschende volksziekten geboden het nemen van gezondheidsmaatregelen in 't algemeen belang. Doch al die bepalingen betroffen zelden den verkoop van geneesmiddelen, daar deze nog uiterst weinig werden gebruikt, of zoo ze al gebruikt werden, composities waren, die slechts bekend waren aan den medicus, die er zich van bediende. Het schijnt, dat de eerste apotheken in het Oosten zijn geweest en dat de Arabieren ze naar 't Westen hebben overgebracht, althans ze vertoonden zich het eerst in die streken, waar de bevolking veel met de Arabieren verkeerde. Spoedig verrezen er meer, wat zeer zeker ook daarin zijn oorzaak vond, dat keizer Frederik II in 1238 den geneesheeren verbood, zelf de geneesmiddelen te bereiden of apotheek te houden, ja zelfs over de levering daarvan met apothekers te contracteeren, zoodat de uitoefening der artsenijbereidkunde een nieuw bedrijf werd. Reeds op 't einde der 13e eeuw trokken de universiteiten zich de geneeskunde aan, beoefenden die wetenschappelijk en zorgden er voor, dat alleen personen, van haar diploma voorzien, tot de uitoefening der geneeskunde werden toegelaten. In de 14e eeuw beginnen de apotheken in de Germaansche landen meer bekend te worden en vinden we in de verschillende steden onder de gilden ook een apothekersgilde. Te Groningen was het oorspronkelijk met dat der kruideniers, te Leiden ook met dat der »Vetwariërs" verbonden.

Reeds vroeger heb ik gelegenheid gehad, op te merken, dat juist in dezen tijd de kwakzalverij met geneesmiddelen op zeer groote schaal werd gedreven, dat er bijna geen klooster was,

---

1) GELLIUS. Noctes Atticae. I. XV.

of men verkocht er allerlei vreemdsoortig bocht als geneesmiddel, dat er geen jaarmarkt was, of de kwakzalvers streken er bij zwermen op neder. Het belang van den plaatselijken handel, de vaderlijke zorg van de overheid voor de individueele gezondheid, waren de redenen, dat de stedelijke regeeringen, of wie anders tot het verleenen daarvan bevoegd waren, bij het geven van den gildebrief strenge bepalingen maakten, omtrent de uitoefening van het beroep door personen, niet tot het gild behoorende. Allereerst gold algemeen de regel, dat iemand, die geen poorter was, niet tot het gild mocht behooren, alleen den poorter van wiens bedrevenheid en goede trouw men zich had kunnen overtuigen, was de handel in geneesmiddelen vergund[1]). In Groningen bepaalde een ordonnantie van 1597:

»Ende sullen voert meer gheene Quacksalvers, Ommeloepers »ofte roepers met hoere saluen en de meisterwaeren op ter »marckede ofte andersins buiten die jaermarckten moegen voer»staan, omme deselve te verkoepen langer als drie daegen", een vrij milde bepaling, wanneer men daar tegenoverstelt de Deventer ordonnantie van 1574[2]). »Item sollen oick ghene vrembde quacksalvers oft andere frembde meisters in deser stat thogelaten worden sunder consent und bewilligunge des Rhaedes und erstere van den doctoren examinierth tho sijn, daervan si van der olderluiden van 't Chirurgijnsgild gewaerschouwet sullen worden, und soe sie daerenboeven deden sullen sie then irsten maell vijff then anderen maell X heren ₰ und ten darden die stadt verboert hebben".

Hier werd dus ten minste consent van den Raad en het doorstaan van een proeve van bekwaamheid vereischt, terwijl niet als in Groningen met kermis de poort voor een ieder openstond. In Deventer was de apotheker verplicht de apotheek en al, wat zich daarin bevond, ter visitatie open te stellen, welke door de doktoren en twee leden van den raad werd verricht.

---

1) H. O. FEITH. De gildis Groninganis. Diss. 1838.
2) Overijsselsche Volksalmanak. 1851.

Blijkens de ordonnantie van 1718 voor het Collegium Pharmaceuticum te Leiden werd den kwakzalvers na het uitluiden der kermis de stad ontzegd; kwamen ze niettegenstaande het verbod binnen de poort, dan werd hun een boete van *f* 7.50 opgelegd. Ook werd het al en niet vermengd verkoopen van verschillende kruiden door apothekers, zonder voorschrift van den medicus gestraft.

't Loont de moeite niet, al de ordonnanties op dit stuk, die in Alkmaar, Dordrecht, Enkhuizen, Gorinchem, den Haag, Rotterdam, Haarlem, en wellicht nog in andere plaatsen van ons land op het stuk der kwakzalverij bestonden, na te gaan en te vergelijken. Dat men de nadeelen, die de kwakzalverij medebracht, niet gering achtte en haar zooveel mogelijk (in Amsterdam was het verboden kwakzalver-advertenties en strooibiljetten te drukken of te verspreiden) trachtte te keeren, is, geloof ik, reeds voldoende aangetoond. 't Is echter niet verder dan tot pogingen gekomen; nog slechts een eeuw geleden was de beul van 's Gravenhage [1]) nog zeer in trek als chirurg en zalfverkooper.

Een voor een geheel gewest of voor verschillende gewesten geldende verbodsbepaling heeft niet bestaan, niettegenstaande de pogingen, om die te verkrijgen door Dr. BICKER in 1796 bij het Departementaal bestuur van Holland daartoe aangewend en het krachtige pleidooi door den Harderwijker hoogleeraar M. VAN GEUNS in zijne »Orationes de civium valetudine reipublicae rectoribus imprimis commendanda" een tiental jaren eerder gehouden. Een petitie van Dr. D. HEILBRON Czn. den 27en April 1796 bij de Nationale Conventie ingediend heeft evenmin een onmiddelijk gevolg gehad, slechts dit werkte zij uit, dat de commissie van onderzoek het volgende voorstelde: »Wij schromen geen oogenblik, beseffende het groot en gewichtig verband tusschen een opgeklaarde Genees- en Heelkunde en

---

1) Cfr. Dr. R. KRUL. "Archiefsprokkels" in het Tijdschrift van de Maatschappij voor Geneeskunde. 1885. I. 368.

't volkswelzijn, en de daarover uitzijnde staatkunde, Neêrlands volksvertegenwoordiging voor te stellen, om te decreteeren:

»Neêrlands Volksbestuur wil en zal Neêrlands Burgeren gelegenheid geven, om zich tot kundige Genees- en Heelmeesters te vormen, Neêrlands Volksbestuur zal en wil de Genees- en Heelkunde bevorderen, ten meesten nut en dienst van Burger, Volk en Staat!" [1]).

De gilden sleepten in hun val de verbodsbepalingen tegen de kwakzalvers mede, de nieuwbakken staat had reeds te veel wetgevenden arbeid te verrichten, door de in uitzicht gestelde codeficatie, dan dat aan een geneeskundige staatsregeling kon worden gedacht en in de eerste jaren der Bataafsche republiek verrezen dan ook in de groote steden »Comités van gezondheid," die met betrekking tot de kwakzalverij den arbeid der gilden voortzetten. De laatste plaatselijke publicatie tegen de kwakzalverij is die van 1800 voor Amsterdam.

Weldra moest het anders worden, immers de staatsregeling van 1798 schreef in haar eerste artikel: »Het oogmerk der maatschap»pelijke vereeniging is beveiliging van persoon, leven, eer en »goederen, en beschaving van verstand en zeden;" het volk zou regeeren, en als gevolg van de erkenning van de vroeger maar al te zeer miskende rechten van den mensch, de zorg op zich nemen voor de persoon en het leven der vrije, gelijke, elkaar als broeders welgezinde burgers.

En men heeft het ter harte genomen, blijkens de talrijke proclamaties, publicaties en aanschrijvingen, die men heeft uitgevaardigd, en die niet nalieten in den aanhef van het groote belang der volksgezondheid voor den staat te gewagen, zonder dat nogtans de opstellers daarvan aan de mogelijkheid van uitvoering hadden gedacht, zonder dat tegelijkertijd een corps ambtenaren, met het opsporen der overtredingen van die voorschriften belast, werd ingesteld. Het doctrinarisme uitte zich

1) Cfr. Nieuw Geneeskundig-Statistisch Jaarboek, red. Dr. L. ALI COHEN, Jrg. 1848—1849, p. 611 sq.

ook op dit gebied en in de praktijk kwam, ook tengevolge van de woelingen in 't staatsbestuur, bitter weinig verandering. Den 3en Jan. 1801 nam het Uitvoerend Bewind het besluit, dat alle verordeningen op het stuk van uitoefening van genees- en artsenijbereidkunde zouden komen te vervallen, dat Departementale Gezondheidscommissies zouden worden ingesteld: »blijvende voords in volle kracht en vigeur de aanschrijving van 7 Nov. l.l. No. 64 ter weering der kwakzalverij."

De Publicatie van 20 Maart 1804 houdende verordeningen omtrent het geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, — om haar in overeenstemming met den nieuwen staatsvorm te brengen, welke het jaar 1805 gebracht had, den 7en Maart 1806 gewijzigd, — was geschoeid op de leest van de resolutie van 1801. Een departementale commissie, of een stedelijke commissie in plaatsen, waar meer dan 4 medici gevestigd waren, was belast met het afnemen van een apothekers-examen, ook aan plattelands-heelmeesters, met het visiteeren der apotheken en voorts met het opsporen en vervolgen, ja zelfs met het vonnissen wegens de overtredingen dier publicatie. Als straf was daarop gesteld *f* 50 geldboete, welke bij eerste herhaling door 6 weken gevangenisstraf, bij tweede herhaling door lijfstraf en verbanning uit de Republiek vervangen werd. De publicatie bevatte, hoewel niet expressis verbis, een flinken en afdoenden maatregel: verkoop van geneesmiddelen door niet-geëxamineerden is strafbaar. Wat men onder geneesmiddel te verstaan had, was echter niet zeer duidelijk. Moest het zijn een in de Pharmacapoea genoemd middel, en dus volgens authentiek voorschrift bereid, dan wel elke geneeskrachtige substantie?

Lang gold deze publicatie niet; de nieuwe regeeringsvorm van 1806 liet ook in de geneeskundige staatsregeling een spoor van haar bestaan achter en wel in de »Algemeene Verordeningen, behoorende tot de geneeskundige staatsregeling van het Koningrijk Holland" gedagteekend 3 April 1807, die in 't bizonder op den verkoop van geneesmiddelen betrekking hebben. De departementale commissiën van geneeskundig onderzoek en

toevoorzicht werden gehandhaafd, haar werkzaamheden werd echter meer in bizonderheden omschreven. Wijders bepaalden zij:

1⁰ dat geen publieke verkoopingen, waarbij droogerijen of chemicaliën gevonden werden, zouden plaats hebben, dan met machtiging van het plaatselijk bestuur, dat de in te zenden monsters eerst door de plaatselijke gezondheidscommissie zal doen onderzoeken.

2⁰ Geen courantier zal vermogen eenige advertentiën betrekkelijk tot de genezing van ziekten of de krachten van geneesmiddelen, in de nieuwspapieren te plaatsen, zonder dat dezelve door de Departementale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toeverzicht, onder welker Ressort het nieuwspapier wordt uitgegeven, na voorafgegaan schriftelijk verzoek van den belanghebbenden, geëxamineerd en met een favorable dispositie voorzien zal wezen; bij overtreding hiervan, zal hij telken reize verbeuren de somma van *f* 25 ten behoeve van de Kassa der Departementale Commissie".

3⁰ Niemand zal eenige samengestelde geneesmiddelen, onder welke benaming ook, mogen op eenigerhande wijze te koop aanbieden of verkoopen, tenzij daartoe vooraf door de Departementale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toeverzigt onder welker Ressort hij woonachtig is, of speciaal bij Besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken gequalificeerd, op een boete van *f* 50 telken reize te verbeuren; zullende echter deze boete niet worden geincurreerd dan na verloop van drie maanden na publicatie dezer [1]).

De zwakke vorst wilde daarmede een stap doen in de goede richting, de samensprekingen over die wet geven daarvan blijk; doch waartoe ze aan te halen? Zelf zegt de Koning: [2]) »Ce serait ici le lieu de parler d'un grand nombre de lois adoptées dans le cours de cette session; mais comme tous les efforts que l'on a faits pour sauver le pays durant les cinq années 1806, 1807,

1) Cfr. Koninglijke Courant. 20 April 1807.

2) Documens historiques et réflexions sur le gouvernement de la Hollande par Louis Bonaparte ex-roi de Hollande II. 45.

1808, 1809 et 1810, n'ont servi qu'à retarder d'autant la catastrophe qui a eu lieu en 1810, il serait non seulement inutile mais encore fort ennuyeux d'entrer dans trop de détails".

Den 1en Jan. 1811 werden in de Fransche departementen bezuiden de Maas, den 1en Maart van hetzelfde jaar in die benoorden de Maas, te zamen vroeger uitmakende 't Koningrijk Holland, de fransche wetten, zoowel als de daartoe behoorende »arrêts et reglements" exécutoir verklaard en moesten de ambtenaren uitvoering geven aan een wet van 21 Germinal an XI (gëinterpreteerd door een andere van 29 Pluviôse XIII) op de uitoefening der artsenijbereidkunde, verschillende keizerlijke decreten (25 Prairial an XIII, 18 Aug. 1810, 26 Dec. 1810) en een Avis du Conseil d'Etat van 9 April 1811, de laatsten alle betrekking hebbende op den verkoop van geheime geneesmiddelen. Ontegenzeggelijk heeft de fransche wetgeving aan die van koning Lodewijk tot voorbeeld gestrekt.

De wet van Germinal verbood in art. 32 aan apothekers, den verkoop van geheime geneesmiddelen en in art. 36 het in nieuwspapieren of op aanplakbilletten te koop aanbieden van geheime middelen. Geneesmiddelen mogen door apothekers op twee wijzen worden bereid, hetzij volgens den Codex, welke de samengestelde geneesmiddelen bevat, die zij geheel gereed in voorraad mogen hebben, hetzij krachtens speciaal medisch voorschrift. Elk op een andere wijze bereid middel is een geheim geneesmiddel en zoo waren dan ook de naar oude decreten toegelaten geheime middelen verboden, echter slechts tot aan het decreet van 25 Prairial XIII, dat het verkregen recht tot verkoop van vroeger toegelaten middelen weer herstelde.

't Werd de bron van tal van misbruiken en onophoudelijke moeilijkheden, en de keizer, »voulant d'un côté propager les lumières et augmenter les moyens utiles à l'art de guérir, empècher le charlatanisme d'imposer un tribut à la crédulité, ou d'occasionner des accidents funestes," decreteerde den 10en Aug. 1810, dat met 1 Jan. 1811, alle vergunningen tot het verkoopen van middelen, waarvan alleen de uitvinders het recept

hadden, zouden zijn vervallen en dat deze, wilden zij er profijt van hebben, het recept bij het ministerie van binnenlandsche zaken moesten inzenden.

Van wege dat departement zou dan een onderzoek plaats hebben door een commissie van deskundigen, die den prijs, waarvoor de Staat het zou kunnen koopen, vaststelde en daarbij rekening moest houden met de verdienste der uitvinding, de voordeelen voor de menschheid en de winst, die de uitvinder door afstand van het geheim zou moeten derven. Na ingewonnen advies van den Raad van State contracteerde de minister met den uitvinder, waarna het middel gepubliceerd werd. Konden partijen 't over den prijs niet eens worden, dan werd 't geschil door een commissie van revisie beslist.

Nauwelijks vier maanden later, 26 Dec. 1810, echter werd gedecreteerd, dat zij, die vóór 11 Aug. hun recepten bij 't gouvernement opgegeven hadden, als deze maar niets gevaarlijks of schadelijks bevatten, vrijgesteld waren van de verplichting tot publicatie. Deze uitzondering nu ontzenuwde de wet en van daar dan ook, dat een voorstel tot intrekking aan den Conseil d'Etat werd gedaan. Deze stelde echter de inwerkingtreding van 't decreet van 18 Aug. op 1 Juli 1811 in de hoop, dat de commissie vóór dien tijd met haar arbeid gereed zou zijn. Toen dit echter niet het geval was, besliste een ministerieel besluit, dat de nog niet onderzochte middelen ook maar zouden worden verkocht. Zoo kwam het, dat tal van personen door den staat tot den verkoop van geheime middelen werden toegelaten.

Welke gevolgen deze wetsbepaling had, laat zich gemakkelijk raden uit het feit, dat in 1810 een prijsvraag werd uitgeschreven luidende: »De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen verlangt een kort en bondig betoog, van het schandelijke, »onverantwoordelijke en gevaarlijke, gelegen in het raadplegen van kwakzalvers, oliekoopen en dergelijke, óf voor zich »zelven óf voor de zijnen; alsmede in het gebruiken van geneesmiddelen, die men onder den naam van algemeen (universeel) uitvent".

Dr. J. F. C. SEBASTIAN, chirurgijn-majoor bij de infirmerie te Leiden, verwierf voor zijn werk den gouden eerepenning. Hoewel men de verhandeling [1]) om hare omslachtigheid en weinig zaakrijken inhoud thans wel gauw uit de handen zou leggen en zij voor den jurist van geen waarde is, geloof ik de verschijning er van toch als een merkwaardig feit te mogen beschouwen.

Niet lang, nadat de Fransche overheersching een einde had genomen en Nederland in de rij der staten zijn plaats weer had ingenomen, den 29 Jan. 1814, verscheen een Koninklijk Besluit, (Stsbl. n°. 22) waarbij de souvereine vorst de Fransche Wetgeving alleszins onvoldoende oordeelde en — let wel — de nationale wetten van 1804 en 1807 weder invoerde. De veronderstelling is niet gewaagd, dat alleen anti-franschgezindheid de drijfveer van deze regeeringsdaad, die even ongrondwettig als onverstandig was, is geweest. De gebreken in de Fransche wetgeving waren door intrekking van het besluit van 18 Aug. 1810 te verhelpen geweest; de Bataafsche regeling was hoogst onvolledig en daardoor volstrekt onvoldoende.

Wanneer men een werk uit die dagen over geneeskundig staatstoezicht opslaat [2]), dan zal men de bevestiging van deze meening vinden: »Wanneer zich echter ook alles vereenigde »om dit onheil (de kwakzalverij) tegen te gaan, zoo zoude »zulks toch altoos zeer moeilijk, ja bijna onmogelijk blijven, »zoolang derzelver bron niet gestopt werd. Vermits nu deze in »het overgroot aantal van 149 apotheken gegrond is, (we kunnen »zonder vergrooting zeggen, dat de meeste kwakzalvers te Am»sterdam onder de apothekers gevonden worden) zoo zoude men »aan eene radicale genezing van deze schadelijke wanorde wan»hopen. Onder deze omstandigheid immers zijn onze artsenij»mengers meer te beklagen dan te veroordeelen: wat toch kun»nen zij daarvoor, wanneer zij hunne waren eerst moeten ver»kocht hebben, voordat zij wederom versche kunnen inkoopen?...

1) Uitgegeven in het 14e deel van de Verhandelingen der Maatschappij.

2) Cfr. Dr. C. J. NIEUWENHUYS, Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving der stad Amsterdam, I p. 408 volg.

»Alles alzoo, wat wij voorheen als verfoeilijk en misdadig be»schouwden, wordt door de omstandigheden slechts ongeoorloofd: »de baatzuchtige apotheker wordt een verzorger van zijne huis»houding, de bedrieger een bedrogene, de kwakzalver een ge»lukzoeker; en met dit alles onze ingezetenen bedrogen, onge»lukkig, ja beroofd van geld en leven."

Dat de Regeering daarvan overtuigd was, blijkt ook uit de considerans van de Wet op de uitoefening der Geneeskunde van 12 Maart 1818 (Stsbl. n°. 16), waarin we lezen, dat de wetgever de noodzakelijkheid in overweging heeft genomen »al hetgene betrekking daarop heeft, te regelen."

Al was de naaste oorzaak van de wet van 1818 dan ook deze, dat de regeling voor alle deelen des lands niet dezelfde was, dat in Nederland de Bataafsche, in België de Fransche regeling was behouden, binnen een tijdsverloop van 18 jaren, had men ten onzent niet minder dan 9 maal wijziging gebracht in de geneeskundige wetgeving, en een eenigszins duurzame regeling werd daardoor een dringende behoefte. Ze is niet gekomen, wel heeft de wet van 1818 47 jaar gegolden, maar tengevolge van haar tallooze tekortkomingen waren verschillende wijzigingen en aanvullende koninklijke besluiten noodzakelijk, om de groote verwarring, die zij geschapen had, eenigszins te onthaspelen.

Deze wet was een copie van de Bataafsche wetten van 1804 en 1807, doch verklaarde tot de uitoefening der artsenijbereidkunde meer personen bevoegd; in de groote steden de doctores artis pharmaceuticae, apothekers en drogisten, in kleine plaatsen, waar geen plaatselijke Commissie van geneeskundig onderzoek en toezicht bestond ook medicinae doctores en plattelandsheelmeesters. Gelijk op zoo menig ander punt, leverde de wet ook in hare bepalingen op den verkoop van geneesmiddelen verschillende strijdpunten op, zoodat dan ook op dit stuk allerminst het doel werd bereikt. Ja zóó gebrekkig was zij op dit gebied, dat reeds den 6en Mei 1825 door den Gouverneur van Utrecht, den 5en Juli van hetzelfde jaar door dien van Gel-

derland, een besluit werd genomen, om de kwakzalverij te weren. De eerste schreef de gemeente-besturen aan, openlijk bij publicatie de ingezetenen tegen oliekoopen en Hongaren te waarschuwen, de tweede wees op het groote plichtverzuim van de personen, die tegen de kwakzalverij moesten waken, daar deze bij den dag toenam. Toen verkeerde men, blijkens het laatste besluit, nog in den waan, dat als de wet maar werd nageleefd het kwaad zou zijn te keeren, een goede twintig jaar later had men die illusie reeds verloren, hetgeen wel is af te leiden uit het feit, dat de plaatselijke gezondheidscommissies, belast met het opsporen en vervolgen van de overtredingen der wet, zich rechtstreeks met vermaningen tot het publiek richtten. In 1846 waarschuwde de Rotterdamsche commissie openlijk tegen 't gebruik van de zalf en de pillen van Holloway, in 1857 ging de Leidsche commissie denzelfden weg op, om 't gebruik van Koch's kruiden en balsem te keeren.

Voorwaar een treurig staaltje van onmacht en moedeloosheid van de autoriteit, belast met de taak om onrecht te straffen, verklaarbaar echter, wanneer men de jurisprudentie kent, wanneer men weet dat in 1841 een Staatscommissie was benoemd, tot het ontwerpen eener nieuwe regeling, waaraan de Regeering een voorstel ontleende, dat verworpen werd, dat de nieuwe Staatscommissie van 1848 in 1857 hetzelfde vonnis aan haar voorstellen zag voltrekken, verdedigbaar, omdat het het laatste middel was, dat nog te baat kon worden genomen.

Meermalen maakte de rechterlijke macht zich aan tegenstrijdige uitspraken schuldig, niet alleen in eersten aanleg, maar ook in het hoogste ressort, en hoe kon 't ook anders, nu de bepalingen zoo uiterst oppervlakkig geredigeerd waren.

De tot dit onderwerp betrekkelijke wetsbepalingen luidden aldus:

ART. 17.

»Geen samengesteld geneesmiddel zal, onder welke benaming »ook, mogen worden verkocht of te koop aangeboden, anders,

»dan door de bij de wettelijke verordeningen bevoegd verklaarde »of daartoe door Ons speciaal geautoriseerde personen, en over- »eenkomstig te emaneeren instructiën, op een boete van 50 »Guldens.

ART. 19.

»Diegenen, welke eenen anderen tak van geneeskunst uit- »oefenen, of op eenige andere wijze de geneeskundige praktijk »exerceeren, dan waartoe zij, volgens den inhoud dezer wet, »geregtigd zijn, zullen voor de eerste maal, verbeuren vijf en »twintig guldens; bij de tweede maal vijftig guldens; terwijl »zij, voor de derde reize, door intrekking van hun patent voor »een, naar de omstandigheden, door den Rechter te bepalen »tijd, van niet korter dan zes weken, en niet langer dan één »jaar, zullen worden geschorst.

We willen thans nagaan, of Mr. J. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO gelijk had, toen hij de wet van 1818 kenmerkte, als, zóó slecht en zulk een wanstaltig legislatief gedrocht, dat al, wat daarvoor in de plaats mocht komen, het vermoeden voor zich had een verbetering te zijn.

De wordingsgeschiedenis der wet [1]) geeft tot geen opmerkingen aanleiding, de bepalingen, betreffende den verkoop van geneesmiddelen, hebben geen aanleiding tot debat gegeven, het bestaan van een memorie van toelichting heb ik niet kunnen ontdekken.

Wat de wetgever wilde, is echter niet moeilijk na te gaan. Overtuigd van het groote gewicht der volksgezondheid voor de volkswelvaart, zocht hij daarvoor waarborgen te scheppen, door daarop van overheidswege voortdurend toezicht te doen houden, door de uitoefening der geneeskunde slechts aan zaakkundigen te vergunnen, door den handel in geneesmiddelen slechts toe te staan aan hen, die in de kennis van soort, werking en bereiding van artsenijen bedreven waren.

1) Crf. C. BAX AZ. Wetgeving voor de genees-, heel-, vroed- en artsenijkunde in het Koningrijk der Nederlanden. 1818.

Van die bedoeling geven ook de instructies op 31 Mei 1818, aan apothekers en drogisten gegeven blijk, en de ontwikkelingsgeschiedenis van het geneeskundig staatstoezicht in de Nederlanden is bovendien in staat dit vermoeden te rechtvaardigen.

Dat die bedoeling echter onder bijster ongelukkig gekozen bewoordingen werd gebracht, blijkt wel uit het volgende overzicht der jurisprudentie.

I. De arrond.-rechtbank te Amsterdam verklaart bewezen het feit, dat beklaagde, apotheker, heeft verkocht cigares anti-syphilitiques met gebruiksaanwijzing, dat hij ter aankondiging van dien verkoop advertenties in de dagbladen heeft doen plaatsen, doch, dat die feiten niet vallen onder art. 17 boven bedoeld, en niet in strijd zijn met art. 2 der apothekersinstructie, dat den apotheker verbiedt, ziekten te behandelen, recept voor te schrijven of geneesmiddelen op eigen gezag te doen gebruiken. [1]) Dit geschiedde den 8en Januari 1846.

II. Juist tegenovergesteld liet zich de Kantonrechter (kanton IV) te Amsterdam den 15en Oct. 1853 uit. De apotheker C., die cholerakruiden met een gebruiksaanwijzing had verkocht, werd op grond van art. 19 der wet tot een geldboete veroordeeld. [2])

Een nog veel sterker bewijs van het verschil over de interpretatie dezer wetsartikelen levert zeer zeker het volgende geval.

III. Een apotheker heeft een samengesteld geneesmiddel verkocht in casu, maagpillen, waarbij was gevoegd een bericht, inhoudende den naam der pillen en der kwalen, waartegen ze gebruikt moesten worden, afkomstig van een Brusselschen pharmacien. De Kantonrechter (kanton I) verklaart 23 Dec. 1859 dit feit niet strafbaar, doch den volgenden dag, legt zijn collega in kanton III, een apotheker wegens een dergelijk feit geldboete op, niet strafbaar achtende de afgifte der gebruiksaanwijzing. [3]) De redactie van het Weekblad verklaart in n°. 2134 zich te scharen aan de zijde van den rechter in kanton I.

In de laatste zaak werd appèl aangeteekend en de recht-

---

1) W(eekblad van het Recht, N°.) 677.

2) W. 1505. 3) W. 2132

bank bevestigde den 26 Juli 1860 het vonnis, den apotheker onbevoegd verklarende geneesmiddelen, door anderen dan door hemzelf samengesteld, te verkoopen.[1])

De veroordeelde liet de zaak daar niet bij, en teekende cassatie tegen het vonnis aan. In strijd met de conclusie van den advocaat-generaal Mr. RÖMER, strekkende om den eischer niet ontvankelijk te verklaren, vernietigde de H. R. het vonnis van kantonrechter en rechtbank en ontsloeg den requirant van alle rechtsvervolging ter zake van de feiten, hem ten laste gelegd.[2])

De gevallen I, II en III hadden alle betrekking op het verkoopen van kwakzalversmiddelen door apothekers, doch ook, wanneer de verkoop door niet-apothekers plaats had, verschilde de jurisprudentie.

IV. Het te koop aanbieden van Urbanuspillen in een nieuwsblad, en het verkoopen daarvan, door den gemachtigde van een tot de bereiding daarvan bevoegd geneeskundige, leverde volgens den Haagschen kantonrechter geen overtreding op [3]).

De rechtbank in hooger beroep uitspraak doende, was daarentegen van meening, dat zelfs een enkele daad door iemand, die verklaart er zijn beroep van te maken genoeg is, om overtreding van dat art. op te leveren, en dat uit iemands bevoegdheid geneesmiddelen samen te stellen en te verkoopen, de macht niet voortvloeit die bevoegdheid over te dragen [4]).

Geheel in overeenstemming met die, m. i. volkomen juiste beschouwing is een vonnis van den kantonrechter te Amsterdam, strekkende tot veroordeeling van den eigenaar van het verkoophuis, wegens den verkoop van antirheumatische balsem [5]), van den magazijnhouder, die door zijn bedienden fleschjes met syrop de digitale deed verkoopen [6]) Het mag overbodig genoemd worden de gronden, waarop die vonnissen geveld werden allen in den breede uit te meten; het feit, dat de wet tot een zoo

---

1) W. 2198. 2) V. D. H(ONERT). G(emengde) Z(aken) XVII. 235.
3) W. 1373. 4) W. 1385. 5) W. 1208.
6) N(ederlandsche) R(egtspraak) XVIII. § 3.

weifelende rechtspraak aanleiding gaf, dat, niettegenstaande de verbodsbepalingen, de kwakzalverij een grooteren omvang verkreeg, dat de ambtenaren met de vervolging der overtreding belast, door moedeloosheid bevangen, zich slechts tot waarschuwen tegen de heillooze gevolgen bepaalden, pleit genoegzaam tegen hare deugdelijkheid. Toch werden er personen gevonden, die haar verdedigden zoo o. a. de redactie der Geneeskundige Courant in n° 14 van den jaargang 1848, een inzender van de Arnhemsche Courant van 27 Maart van hetzelfde jaar en Mr. L. METMAN in de Geneeskundige Courant, 1848, n°. 34. Het onbetwistbaar gezag, dat de meening van den laatsten heeft, doet mij een oogenblik bij zijn beschouwingen stilstaan.

Mr. METMAN houdt de wetsbepalingen voor duidelijk en gelooft, dat zij geen tweeledige uitlegging toelaten, de aantrekkingskracht die het geheimzinnige op het volk uitoefent, redeneert hij niet weg, doch ze is, volgens hem, slechts een geringe oorzaak van de uitbreiding der kwakzalverij. De ergerlijke straffeloosheid, zoo meent hij, is een gevolg van de bedroevende inrichting van het formeele strafrecht, immers het opsporen der overtredingen der geneeskundige wet berust bij een corporatie, de vervolging bij het O. M. Een corporatie, die op gezette tijden slechts haar zittingen houdt — en hoe kan dit anders, daar de leden drukke beroepsbezigheden hebben — is tot 't opsporen van strafbare feiten totaal onbruikbaar en moet wel in haren ijver verflauwen, wanneer het nog aan de willekeur van een andere autoriteit blijft overgelaten, naar aanleiding van haar proces-verbaal, een vervolging in te stellen.

Wel is waar mag de officier ook propria auctoritate vervolgen, maar dit doet hij niet, omdat hij de vergrijpen niet kan beoordeelen door zijne onbekendheid met toxicologie, chemie en pharmacie. 't Ligt dus voor de hand, dat als van de provinciale commissie geen proces-verbaal inkomt, de officier zich buiten de zaak houdt.

Men zou verwachten, dat Mr. METMAN dan verandering der strafrechtspleging in deze materie voor gewenscht hield.

Wel verre van zich in dien geest uit te spreken, komt hij tot de slotsom dat een nauwkeurig toezicht door de Ministers van Binnenlandsche Zaken en Justitie op de provinciale commissies en de ambtenaren van het O. M., dit kwaad zou kunnen keeren en dat, zoo chemici en pharmaceuten, in hun eigen belang, den officier willen inlichten, er reeds veel zou zijn gewonnen.

Een bestrijding van dit wat al te groot conservatisme en van deze optimistische beschouwing over den bestaanden toestand kon wel niet uitblijven. Op uitnemende gronden werd de bewering weerlegd door Dr. J. WITTOP KONING in N°. 39 der Geneeskundige courant [1]).

Duister noemt deze den term »samengesteld geneesmiddel". in art. 17 gebezigd, omdat niemand weet, wat een zoodanig middel is en de wet niet interpreteert.

Immers er zijn samenstellingen — neem b. v. pepermunt, gomballen, drop, — die door apothekers als geneesmiddel verkocht worden, maar evenzeer door suikerbakkers en kruideniers als lekkernij.

Zijn eieren, bouillon, cognac, niet veelal geneesmiddelen, samengestelde zelfs? Welk kriterium moet hier worden aangenomen?

De handel wordt vergund aan hen, »die bij wettelijke verordeningen daartoe bevoegd verklaard, of door den Koning speciaal geauthoriseerd zijn". Doch wie zijn dat? Alleen drogisten, want de tot de uitoefening der pharmacie bevoegde medicinae doctores, die ook pharmaceuticae doctor zijn, of apothekersexamen hebben afgelegd, plattelands-heelmeesters en stads-heelmeesters (deze laatsten alleen »ad usum extamporaneum") mogen slechts leveren en toedienen aan eigen patienten, niet verkoopen. Doch ook op de drogisten is de bepaling niet toepasselijk, daar die, volgens hunne instructie, geen enkel samengesteld geneesmiddel mogen afleveren. Over de apothekers spreekt de

---

1) De artikelen uit de Geneeskundige courant werden op verzoek door de redactie overgenomen in W. 944, 955, 956,

wetgever in geen enkele wettelijke verordening, 't ligt echter in den aard van de zaak, dat dezen bedoeld zijn. Enkelvoudige geneesmiddelen mogen blijkbaar, hoe schadelijk zij ook zijn wél worden verkocht; van de beteekenis van »vergiften" wordt mede geen interpretatie gegeven. Dr. KONING haalt nog meer argumenten aan, de hier geciteerde houd ik voor voldoende, om Mr. METMAN's beweren, dat de wet duidelijk is te logenstraffen. Zeer terecht wees deze op de gebrekkige inrichting der strafrechtspleging, doch de grootste oorzaak van het kwaad zag hij voorbij, de jurisprudentie bewijst het. De rechterlijke macht was niet in staat het kwaad te keeren, het woekerde onverlet voort, wijl zij er bij insliep. Met des te meer ernst werd echter van particuliere zijde de strijd voortgezet, evenwel zonder veel resultaat.

Reeds werd gewag gemaakt van de mislukte pogingen, om in den toestand door de geneeskundige wet van 1818 geschapen verbetering te brengen; eerst de minister Thorbecke zag zijn arbeid vruchten dragen.

In Juni 1862 bood hij zijne voorstellen aan, waarover een Commissie uit de 2e Kamer den 20en Maart 1863 een uitvoerig voorloopig verslag uitbracht. Er volgde een nieuwe aanbieding der wetten in October 1863 met een nieuwe memorie van toelichting. Hierop werd door de Rapporteurs der Tweede Kamer in Februari 1864 weder verslag uitgebracht, hetwelk door een verdere wijziging der wetten, vergezeld van een memorie van beantwoording werd gevolgd. Niet dan na langdurig debat en hevige oppositie, — in de Tweede Kamer stemden 37 leden vóór, 24 tegen, in de Eerste Kamer 27 vóór en 4 tegen — werd de wet aangenomen en afgekondigd den 1sten Juni 1865 in Staatsblad N°. 61, hare in werkingtreding bepaald op den 1sten Januari 1866.

---

§ 3.

De bepalingen betreffende den verkoop van geneesmiddelen in Nederland in de Wet van 1 Juni 1865 (Stb. 61) regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.

In de voorgaande bladzijden trachtte ik aan te toonen, welke de gebreken waren, aan onze vroegere geneeskundige wetgeving, voor zooverre zij den verkoop van geneesmiddelen betrof, eigen, thans willen we nagaan door welke middelen men getracht heeft verbetering te brengen in dien toestand, om daarna de vraag te bespreken, of die middelen afdoende waren.

Het bleek ons reeds uit het betoog van Mr. METMAN, hoe geheel onvoldoende het geneeskundig staatstoezicht geregeld was, hoe weinig de provinciale en stedelijke commissies van geneeskundig toevoorzicht voor hare taak berekend waren; de autonomie der provinciën in de Grondwet van 1815 op zoo menig punt gehandhaafd, strekte zich ook over den geneeskundigen dienst uit, en was oorzaak, dat het centraal gezag van den toestand der volksgezondheid zeer weinig op de hoogte was.

In de plaats daarvan geeft de Wet van 1 Juni 1865 Stbl. 58 het aanzijn aan een reeks van ambtenaren, belast met het onderzoek van den gezondheidstoestand en de handhaving der wetten en verordeningen in 't belang der volksgezondheid vastgesteld. Onder den Minister van Binnenlandsche Zaken komen te staan door den Koning benoemde inspecteurs en adjunct-inspecteurs van geneeskundig staatstoezicht, geneeskundige raden, uit wier midden een commissie van één geneeskundige en één apotheker met de visitatie der apothekers is belast. Jaarlijks worden de inspecteurs door den minister bijeen geroepen, om,

soms met de adjunct-inspecteurs en andere deskundigen er bij, de belangen van 't geneeskundig staatstoezicht te bespreken, waaromtrent door den minister jaarlijks aan den Koning een verslag wordt gedaan, dat aan de Staten-Generaal wordt medegedeeld.

De vraag, hoe men in de nieuwe wetgeving een gepast voorschrift zou kunnen geven, om de kwakzalverij door geneesmiddelen tegen te gaan, was bij hare samenstelling een punt van langdurige overweging.

In 't ontwerp der geneeskundige wet had de minister in art. 3 de volgende bepaling voorgesteld: »Alleen de geneeskundige »mag binnen de grenzen zijner bevoegdheid in het openbaar »een geneesmiddel aanbevelen"..... »Geneesmiddel is elke zelf»standigheid, aan welke de bestemming toegekend, of die ge»bruikt wordt, tot het genezen van een ziekelijken toestand van »menschen".

De bepaling van het 2e lid was ook als 2e lid toegevoegd aan art. 1 van de wet op de artsenijbereidkunst, die voor het bereiden en leveren en voor het verkoopen van geneesmiddelen voorschriften zou geven.

De memorie van toelichting gaf als bedoeling van dit artikel, de beperking, kon het zijn, vernietiging der kwakzalverij, op. Wordt voor den kwakzalver zelven de openbare aanbeveling van eenig geneesmiddel onmogelijk, dan zou, naar 's ministers oordeel, reeds veel gewonnen zijn.

Tegen dit argument, valt nog al iets in te brengen; een heirleger van bestrijders trad dan ook op, allen bewerende, dat de individueele vrijheid hierdoor werd aangerand.

Dat het tweede lid in de oogen onzer volksvertegenwoordigers geen genade kon vinden, is mede niet onnatuurlijk. Van een zekere mate van vaagheid van uitdrukking is het niet vrij te pleiten; terwijl bovendien een zeer groote beperking van den vrijen handel zou plaats hebben, indien de bevoegdheid tot verkoop van »zelfstandigheden, aan welke de bestemming toegekend, of die gebruikt worden, tot het genezen van den zie-

kelijken toestand van den mensch" binnen zoo nauwe grenzen werd teruggedrongen, als door de apothekerswet zijn gesteld, daar — we zagen het in de volksgeneeskunde — er weinig zaken bestaan, die niet daartoe dienstig zijn.

De Regeering zelf trok dan ook dit gedeelte van haar voorstel in.

Mr. J. H. TERSTEEG [1]) meent, dat de zaak hierdoor niet beter werd, daar de definitie juist was en nu toch moest worden aangenomen. Maar zelf beweert hij dat ze cum grano salis dient te worden opgevat. Welnu, ligt in dit beweren niet een contradictio in terminis en wel deze: een juiste begripsbepaling is een begripsbepaling, die voor meerderlei uitleg vatbaar is?

Andere bezwaren, dezelfde, welke men ook thans nog oppert tegen eene beperking van de vrijheid van aankondiging, brachten de heeren Wintgens, van Bosse en van Nispen tegen het eerste lid in, dat daarop, niettegenstaande de verdediging van den heer Idzerda en den minister Thorbecke werd aangenomen.

Hoe zwaar die argumenten pro en contra wegen, zal ik later trachten aan te toonen.

De wet op de uitoefening der artsenijbereidkunst was de geijkte plaats, om de bepalingen tot het tegengaan der kwakzalverij op te nemen, en wanneer de tot wet verheven bepalingen van het ontwerp daarvan nu juist niet openlijk getuigenis afleggen, aan de bedoeling der Regeering wel niemand zal twijfelen, die zoowel de verschillende artikelen van het ontwerp als hare toelichting kent.

Ik durf zelfs beweren, dat de wet op de artsenijbereidkunst op dit stuk haar doel ten eenemale heeft gemist.

Welk ideaal mag men zich stellen van een geneeskundige staatsregeling?

't Is dit, dat er alom in den lande gelegenheid bestaat goede geneeskundige hulp te bekomen en geen anderen dan des-

---

1) In zijn dissertatie: „De strafbepalingen in de Nederlandsche geneeskundige wetten." Leiden 1870, p. 48.

kundigen de geneeskundige praktijk uitoefenen. De arts kan echter niet èn patienten bezoeken èn zich bezighouden met het tijdroovende werk van bereiding der artsenijen; daarom moet de arbeid verdeeld worden. Er worde dus gezorgd, dat er alom in den lande een voldoend aantal artsenijbereidkundigen gevonden worde tot het bereiden der artsenijen, en dat alleen artsenijbereidkundigen de naar wetenschappelijk voorschrift bereide geneesmiddelen afleveren. Ten slotte worde, zoowel op den toestand der volksgezondheid, als op hen, die ter bevordering daarvan werkzaam zijn, van staatswege deugdelijk toezicht uitgeoefend. Dat dit ideaal moeilijk te bereiken is, valt niet te ontkennen; niet dan stap voor stap komt men tot het doel, mits elke stap gedaan worde in de goede richting. Een zoodanige stap deed men zeer zeker met de invoering der artsenijbereidkundige wet, maar al mocht deze ook het bereiden van artsenijen uitsluitend aan bevoegden vergunnen, het afleveren ervan liet zij binnen de veel te ruime grenzen, door art. 30 gesteld, vrij.

Hoewel uitgaande van het goede beginsel, dat men onderscheid dient te maken tusschen groothandel en kleinhandel in geneesmiddelen, daar de kleinhandelaars alleen tot medicinaal gebruik leveren, en dus artsenijbereidkundigen dienen te zijn, heeft de wetgever dat beginsel zóó uitgedrukt in art. 30, dat de weg tot misbruik geheel openligt en door iederen kwakzalver betreden kan worden.

In art. 1 wordt de bevoegdheid tot bereiden en afleveren alleen aan apothekers, aan hulpapothekers en leerlingen onder toezicht van apothekers vergund; aan allen, die de geneeskunde uitoefenen, al voldoen ze overigens aan de door de wet gestelde vooorwaarden van bekwaamheid, is het afleveren van geneesmiddelen verboden, indien, ter plaatse, waar zij de praktijk uitoefenen, een apotheek gevestigd is, en zij niet van Gedeputeerde Staten de vereischte vergunning hebben bekomen, een vergunning, die alleen mag worden verleend, als er slechts één apotheek gevestigd is.

Zijn alzoo alleen de apothekers de personen, bevoegd tot verkoop in 't klein van geneesmiddelen, geheel vrij zijn zij daarbij niet, daar vergiftige zelfstandigheden door hen, behalve op medisch voorschrift, alleen aan geneesheeren, apothekers en veeartsen mogen geleverd worden en aan andere personen niet, dan na kennisneming van het doel, waarvoor men 't wil aanwenden en op schriftelijk onderteekende aanvraag. De apotheker mag voorts (niet vergiftige) geneesmiddelen niet afleveren, dan op recept, of die met bepaalde aanduiding van het verlangd geneesmiddel gevraagd worden — aldus luidt de bepaling van art. 9.

Hierop volgde in het oorspronkelijk ingediend ontwerp, een artikel, luidende: »De apotheker mag bij de aankondiging, dat een geneesmiddel bij hem verkrijgbaar is, en bij het afleveren daarvan, geene aanwijzing voegen van den ziekelijken toestand tot genezing, waarvan het geneesmiddel geacht wordt te dienen, of gebruikt wordt." De minister meende, dat het gebruik van geheime geneesmiddelen toch niet te keeren zou zijn, doch, dat men hier gelegenheid had, althans eenigszins, paal en perk te stellen aan de ongeoorloofde speculatie op de lichtgeloovigheid van het minontwikkelde publiek. Had men rekening gehouden met de praktijk onder vigueur van de wet van 1818, en met de uitspraken der rechterlijke macht op pag. 22 en 23 vermeld, had men ingezien, dat juist, omdat dit voorschrift niet bestond, vroegere wetsbepalingen haar doel hadden gemist, de meerderheid der Volksvertegenwoordiging ware, dunkt mij, niet gezwicht voor 't argument van de Commissie van Rapporteurs, dat 't verbieden van de gebruiksaanwijzing tot nadeelige gevolgen aanleiding zou kunnen geven. Deze wees er op, dat het, b.v. bij den verkoop van kwikpraeparaten, wenschelijk ware, dat de apotheker voor 't gebruik zou mogen waarschuwen. 't Is verwonderlijk, dat niet gewezen werd op de gevaren, waaraan de maatschappij bloot staat, wanneer de apotheker wél eene gebruiksaanwijzing bij een of ander middel mag voegen, al is dit nog zoo onschuldig, en dat men meende, dat die niet opwogen tegen het nut, dat de waarschuwing van den apothe-

ker tegen »te sterk" gebruik zou kunnen stichten. Alsof de ontwikkeling van het volk zoo gering is, dat het niet zou weten, dat te sterk gebruik van de meest onschuldige zaken verkeerd is!

Met een enkel woord dient hier nog gewag gemaakt van een tweetal door de Regeering voorgestelde bepalingen tegen de kwakzalverij gericht [1]) Ontwerp art. 2 luidde:

»Alleen de bevoegde tot uitoefening der artsenij-bereidkunst »mag in het openbaar aankondigen, dat een geneesmiddel bij »hem of bij anderen verkrijgbaar is".

Wij zagen reeds, dat ook anderen dan artsenij-bereidkundigen geneesmiddelen mochten verkoopen. Terecht — meen ik — verwierp dan ook de Kamer deze bepaling, die van zoo groote inconsequentie blijk gaf. Wat toch kan er tegen zijn, dat iemand waren te koop aanbiedt, waarvan de wet hem den verkoop niet verbiedt?

Ook Mr. M. P. DE HAAN [2]) is deze meening toegedaan; toch gaat hij naar mijne meening te ver, wanneer hij op grond van strijdigheid met het beginsel der wet zijn goedkeuring hecht aan de verwerping van een ander artikel luidende:

»Geneesmiddelen, waarvan de bereiding geheim is, mogen niet »voorhanden zijn of afgeleverd worden, tenzij onze Minister van »Binnenlandsche Zaken, na erlangde opgave van de samenstel»ling en bereiding en na onderzoek van deskundigen, daartoe »machtiging hebbe verleend".

Ik kan niet inzien, dat »dit artikel een vrij groote tirannie zou uitoefenen", integendeel de staat maakt gebruik van een geoorloofd middel en neemt een preventieven maatregel — alleen repressief toezicht te doen oefenen, was allerminst de bedoeling dezer wet — ter voorkoming, dat artsenijbereidkundigen de bepaling van art. 13, dat groothandelaars in geneesmiddelen art. 30 overtreden.

Van strijd met het beginsel der wet bespeur ik niets. Ware

---

1) Cfr. R. J. OPWYRDA. Geneeskundige Wetten. Nijmegen 1866. p. 632, 640.

2) In zijne dissertatie „Eenige beschouwingen over de wet op de Artsenijbereidkunst" Leiden 1882 blz. 35 volg.

het niet juist een toepassing daarvan geweest, indien de wetgever naast het onderzoek, of de vereischte quantiteit der geneesmiddelen wel in de apotheek aanwezig was (art. 46), of de vergiften wel op de voorgeschreven wijze worden verkocht (art. 13), ook een onderzoek naar de qualiteit hadde voorgeschreven?

Wanneer men van te voren de middelen hadde onderzocht, hadde uitgemaakt, dat sommige zelfs niet op grond van art. 13 door apothekers en dus à plus forte raison niet door anderen, andere middelen op grond van art. 30 niet door kappers, drogisten en dergelijken, mochten worden verkocht, dan hadde men der justitie niet de handen vol gegeven, door een lastig, kostbaar, tijdroovend onderzoek, — de verplichting, om bewijs te leveren drukt haar al zwaar genoeg — en tevens voorkomen, dat veler gezondheid ware verwoest, veler beurs ware geleegd door het gebruik der verderfzaaiende kwakzalvers-praeparaten.

De vijfde paragraaf der apothekerswet handelt over het verkoopen van geneesmiddelen. Zij bevat de volgende bepalingen:

ARTIKEL 29.

»Bij het verkoopen in het openbaar van een apotheek mogen »de vergiftige zelfstandigheden alleen worden verkocht aan »apothekers, aan geneeskundigen tot het leveren van genees»middelen bevoegd, en aan veeartsen. De verkoop geschiedt »niet, dan na minstens 5 dagen voorafgegane schriftelijke ken»nisgeving aan den inspecteur."

ARTIKEL 30.

»Behalve door de apothekers en door de geneeskundigen, »tot het afleveren van geneesmiddelen bevoegd, mogen de »geneesmiddelen, door onzen Minister van Binnenlandsche »Zaken, een commissie van deskundigen gehoord, aan te wijzen, »niet worden verkocht beneden de hoeveelheid, daarbij voor elk »dier middelen aan te wijzen."

Als overgangsmaatregel werd bepaald, dat »zij, die uiterlijk

4 maanden vóór het invoeren dezer wet ale apothekers of drogisten zijn toegelaten, de bevoegdheid behouden, (die zij aan de wet van 1818 mochten ontleenen), doch onderworpen zijn aan de bepalingen der nieuwe wet, voor zoover die, daarmede niet in strijd zijn".

In de bepaling van art. 29 betreffende den publieken verkoop vinden we een herinnering aan de bepalingen van 1807 en 1818; de Minister meende, dat de verkoop van de geneesmiddelen uit eene apotheek, die opgeruimd wordt, niet wel kan worden verboden, doch dat het raadzaam was, dat de verkoop der vergiften met de noodige waarborgen omringd bleef.

Een amendement van den heer VAN BEYMA THOE KINGMA wilde bepalen, dat de ambtenaar, belast met den verkoop aansprakelijk, was voor de naleving van het gebod, dat alleen aan de in het artikel genoemde personen zal worden verkocht, doch dit voorstel werd verworpen.

Het bijna ongewijzigd aangenomen artikel 30 in verband met art. 1 van haar ontwerp was de oorzaak van den grooten tegenstand welken de voorstellen der Regeering bij de Tweede Kamer ontmoetten. Met slechts 5 stemmen meerderheid werd het artikel in de wet opgenomen. De oorzaak van den strijd was deze, dat de Regeering in hare memorie van toelichting de bedoeling van het ontwerp aldus had uitgedrukt: 1° verheffing van den apothekerstand, waarvoor een afdoend en passend middel in examens wordt gevonden: 2° dat het bedrijf van drogist, althans na het uitsterven der thans toegelatenen, uitsluitend tot groothandel in geneesmiddelen bepaald blijve [1]).

De tegenstanders grondden zich voornamelijk op den bestaanden toestand en meenden in het verbod aan de drogisten, om kleinhandel in geneesmidelen te drijven, een beperking hunner individueele vrijheid te zien, waartegen de Regeering aanvoerde, dat de afschaffing van de visitatie der drogisterijen en van het

1) Een duidelijke en nauwkeurige uiteenzetting van de motieven, die zoowel voor, als tegen dit grondbeginsel werden aangevoerd, vindt men bij Mr. M. P. DE HAAN o. c. p. 13 v.

vroeger vereischte examen integendeel getuigde van een verruiming van hunne vrijheid, dat in het verbod om beneden een zeker gewicht te verkoopen een beperking gelegen was, doch dat die geboden werd in 't belang van een goed geneeskundig staatstoezicht en daarmede van de volksgezondheid.

Het komt mij voor, dat de regeling, zooals zij door de Regeering werd gewenscht, inderdaad verre verkieslijk is boven de vorige. Er is nu onderscheid gemaakt tusschen kleinhandelaars en groothandelaars in stoffen, die als artsenijen gebezigd worden; de wetgever vermoedt, dat zij door de eersten voor medicinaal gebruik worden geleverd en eischt dus van den kleinhandelaar deugdelijke kennis van den aard en de werking dier stoffen en van de wijze hunner toebereiding. Ware de bestaande drogisterijen door de wet gesupprimeerd, de tegenstand van de heeren WINTGENS c. s., op grond van belemmering der individueele vrijheid ware verklaarbaar geweest, nu het verkregen recht der drogisten niet wordt aangetast, houd ik dien voor niet gerechtvaardigd.

De bepaling van art. 30 der wet van 1865 (Stbl. 61), op blz. 33 vermeld, vindt thans hare sanctie in art. 436 van het Wetboek van Strafrecht luidende:

»Hij, die niet toegelaten tot de uitoefening van een beroep, »waartoe de wet eene toelating vordert, buiten noodzaak dat »beroep uitoefent, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste »*f* 300.—.

»Hij die toegelaten tot de uitoefening van een beroep, waartoe »de wet een toelating vordert, buiten noodzaak, in de uitoefening »van dat beroep de grenzen zijner bevoegdheid overschrijdt, wordt »gestraft met geldboete van ten hoogste *f* 50.—.

»Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen twee »jaren zijn verloopen, sedert een vroegere veroordeeling van den »schuldige wegens een gelijke overtreding onherroepelijk is ge»worden, kan, in plaats van de geldboete in het geval van het »tweede lid hechtenis van ten hoogste 1 maand worden opgelegd."

Oorspronkelijk bevatte, zoowel de wet op de uitoefening der

geneeskunde, als die, op de uitoefening der artsenijbereidkunde zelve de strafbepaling op de onbevoegde uitoefening van het beroep en de daarmede gelijkgestelde overschrijding van bevoegdheid. Krachtens art. 3 *d* der Invoeringswet van het Wetboek van Strafrecht is art. 18 der geneeskundige wet verdwenen; *niet* alzoo art. 31 der wet op de uitoefening der artsenijbereidkunde, waarin de bepaling:

»Elke overtreding van de voorschriften dezer wet wordt ge-»straft met een boete van *f* 10.— tot *f* 200.—.

»In geval van herhaling derzelfde overtreding binnen 2 jaar »na de eerste veroordeeling kan de boete tot *f* 500.— gebracht »of een gevangenisstraf opgelegd worden voor den tijd van drie »dagen tot één jaar. Art. 463 van het Wetboek van Strafrecht »en art. 20 der Wet van den 29sten Juni 1854 (Stbl. N°. 102) »zijn ten deze toepasselijk."

behoudens eenige wijzigingen, (aangegeven bij art. 10 n°. 19 der Invoeringswet) gehandhaafd werd, opdat andere bepalingen dier wet, en dus ook die betreffende den verkoop van geneesmiddelen hare sanctie niet zouden missen.

Het doel, dat de Regeering zich voorstelde met de samensmelting van de verschillende strafbepalingen in verschillende wetten op de onbevoegde uitoefening van een beroep gesteld, was, vereenvoudiging en bevordering der consequentie; het ging naar hare meening niet aan, dat in sommige wetten recidive wél, in andere niet als verzwarende omstandigheid erkend werd, dat in de eene wet op overschrijding van bevoegdheid lagere, in de andere dezelfde straf gesteld werd, als op uitoefening van het beroep zonder bevoegdheid [1]).

Door de bepaling van art. 436 Swb. bereikte men dit doel; ook werd de consequentie gehuldigd door de bepaling van art. 10 n°. 19, juncto art. 11 Invoeringswet, waardoor het boven aangehaalde artikel 31 der artsenijbereidkundige wet deze beteekenis krijgt.

---

1) Cfr. SMIDT. Wetboek van Strafrecht III 227 volg.

»Elke overtreding van de voorschriften dezer wet, behalve »die van art. 1 (onbevoegde uitoefening der artsenijbereidkunst, »strafbaar krachtens art. 436 Swb.) die van art. 12, tweede »lid, voor zoover afschriften door rechterlijke of geneeskundige »ambtenaren gevraagd worden (opzettelijk niet voldoen aan »het bevel van een ambtenaar belast met het opsporen van »strafbare feiten, strafbaar krachtens art. 184 Swb.) die van »art. 19 (art. 436 Swb.) en die van art. 25 (art. 184 Swb.) »wordt gestraft met geldboete van ten hoogste *f* 200."

»Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen vijf »jaren zijn verloopen, sedert een vroegere veroordeeling van »den schuldige ter zake van hetzelfde feit onherroepelijk is ge»worden, kan geldboete van ten hoogste *f* 500 of hechtenis voor »den tijd van ten hoogste één jaar worden opgelegd".

In art. 436 Swb. werd echter noodzaak als een reden van uitsluiting van strafbaarheid opgenomen; de heer VAN DER KAAY n.l. verklaarde, namens de Commissie van Rapporteurs, dat 't toch wel wat kras was, een onbevoegde, die door de omstandigheid bijna gedwongen was hulp te verleenen, voor zijn menschlievendheid met veroordeeling tot geldboete, al was 't ook maar van *f* 0.50 te beloonen. De minister MODDERMAN voegde daarop de woorden *»buiten noodzaak"* aan art. 436 toe, er op wijzende, dat een zoodanig persoon zich niet op overmacht zou kunnen beroepen en dat uitsluiting van strafbaarheid hier wenschelijk was.

't Komt mij voor, dat ter wille der consequentie niet alleen, maar ook ter wille der rechtvaardigheid de woorden »buiten noodzaak" in art. 31 der apothekerswet eveneens een plaats hadden verdiend. Zeer zeker is deze meening in strijd met die van Mr. J. J. MOLL [1]), wien 't onbegrijpelijk voorkomt, waarom in de artikelen van het Strafwetboek, waarin van noodzaak sprake is n.l. de art. 404—407 en 436, de ruime bepaling in

1) Cfr. zijn dissertatie „Onbevoegde uitoefening der geneeskunde." Leiden 1889, p. 81.

art. 40 Swb. van overmacht gegeven niet voldoende is, een gevoelen, dat door Mr. A. A. DE PINTO [1]) wordt gedeeld.

Naar mijn bescheiden meening echter zijn de woorden »buiten noodzaak" hier volkomen op hun plaats.

De ruime definitie toch, die van overmacht werd gegeven, doch die men, daar het een op zich zelf duidelijk begrip betrof, in de wet overbodig achtte, kwam hierop neer:

»Overmacht is elke kracht, elke drang, elke dwang, waaraan »men geen weerstand kan bieden" [2]).

Maar is zij juist, wanneer men haar op phychischen drang toepast, waartegen altijd weerstand mogelijk, in vele gevallen weerstand geboden is?

Terecht beweert prof. VAN HAMEL [3]), dat zij geen objectieven maatstaf geeft en in tallooze gevallen tot straffeloosheid zou leiden. Wanneer A. aan B., die straatarm is een flinke som belooft, indien hij C. afranselt, dan is 't hoogstwaarschijnlijk, dat B. aan dien drang geen weerstand zal kunnen bieden, maar evenzoo, dat de rechter hem bij zijn beroep op overmacht toevoegt: »ge hadt weerstand moeten bieden".

Doet zich de vraag voor, of men in een concreet geval overmacht mag aannemen, of de algemeene definitie geschikt is voor elk speciaal geval, dan zal er veelal twijfel worden geboren. Dat is dunkt mij de rechtvaardigingsgrond voor 't opnemen in de wet van speciale voorschriften voor speciale omstandigheden.

Indien men door »overmacht" een delict begaat, zegt de wetgever »quamvis coactus attamen voluisti", doet men het uit noodzaak, »non coactus, voluisti"; de noodtoestand van den delinquent zelf, als gevolg der overmacht, gaf den wetgever aanleiding in alle gevallen de strafbaarheid uit te sluiten »noodzaak" de nood, waarin een ander dan de delinquent

1) Cfr. W. 5694, zijn beoordeeling van MOLL, o. c.
2) SMIDT, I, p. 376.
3) Mr. G. A. VAN HAMEL: „Inleiding tot de studie van het Nederlandsch Strafrecht." I, p. 231.

verkeert, meende hij, kan alleen dan een reden van uitsluiting van strafbaarheid zijn, wanneer ik, wetgever, van oordeel ben, dat de vervulling van den moreelen plicht, hulpverleenen door den delinquent, van grooter belang voor de maatschappij zal kunnen zijn, dan de vervulling van zijn rechtsplicht, hulpverzuim.

Waar de wetgever een strijd tusschen recht en plicht voorzag, besliste hij; hij bepaalde b. v. dat de schipper van een Nederlandsch vaartuig aan een ander vaartuig hulp dient te verleenen, hoe overigens zijn instructie mocht luiden (414, 474 Swb.), dat men hulp dient te verleenen, wanneer men een ander in levensgevaar ziet, welken rechtsplicht men overigens te vervullen moge hebben (450 Swb.). Waar hij vermoedde, dat hij ontstaan zou, nam hij de »noodzaak" als reden van uitsluiting van strafbaarheid aan, het aan het beleid des rechters overlatende, in concreto te beslissen, of zij al dan niet aanwezig was. De rechterlijke macht heeft, tot toepassing van art. 436 geroepen, aan noodzaak de beteekenis van »periculum in mora" gehecht [1]. Nu moge men al beweren, dat psychische drang rechtens nooit kan worden uitgeoefend door hoop op voordeel [2], dat dus de rechterlijke macht bij elke onbevoegde uitoefening van een beroep de motieven moet nagaan, en zich de vraag stellen, of er uit hoop op voordeel, dan wel uit philantropie is gehandeld [3], mij komt het voor, dat voor uitsluiting van strafbaarheid dit dient vast te staan: »er bestond gevaar voor gezondheid of leven van een individu, dit heeft de delinquent door zijn delict pogen af te weren". Nu de wetgever het oogmerk van den dader niet als element van het delict heeft opgenomen, behoeft men bij de toepassing van de wet zich daarmede niet het hoofd te breken.

Wanneer hiermede is aangetoond, dat de wetgever terecht

1) v. d. H. G. Z. XXXVIII 108.
Vonnis arr.-rechtb. 's Gravenhage, 17 April 1888. W. 5555.
2) Prof. mr. G. A. VAN HAMEL, o. c. p. 232.
3) Mr. DE PINTO, t. a. p.

de woorden, »buiten noodzaak" in art. 436 Swb. inlaschte, dan is het slechts een eisch der consequentie, dat ook in art. 31 der wet op de uitoefening der artsenijbereidkunde die woorden worden ingelascht.

Volledigheidshalve zij hier nog vermeld, dat de bepaling van art. 8 1e lid der wet van 1865 (Stbl. nº. 61), den apotheker, die volgens recept aflevert, de verplichting oplegt, nauwkeurig dat recept te volgen, en deugdelijke bestanddeelen te gebruiken. Overtreding van dit gebod wordt ook krachtens art. 31 der apothekerswet gestraft, ten minste zoo niet door datzelfde feit de art. 307—308 jcto 82 van het Strafwetboek, handelende over het veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel door schuld van toepassing mochten blijken te zijn. Immers art. 55 Swb. bepaalt dat bij ééndaadsche samenloop slechts één strafbepaling, die waarbij de zwaarste hoofdstraf is gesteld, zal worden toegepast.

Ik heb getracht de wordingsgeschiedenis van de wet, waarmede blijkens de memorie van toelichting ook beoogd werd, de kwakzalverij met geneesmiddelen in Nederland tegen te gaan, in beknopten vorm weder te geven. Slechts dan veroorloofde ik mij, naast de toelichting, een woord van kritiek, indien het in het ontwerp voorkomend artikel niet tot wet was verheven. Thans staan wij voor de vraag, of de wetgeving van 1865, wier doelmatigheid in vele opzichten onbetwist is, in staat is geweest aan de kwakzalverij de handen te binden, of door de bestaande bepalingen dit doel kan worden bereikt, dan wel of wijziging noodzakelijk moet worden geacht; een kritische beschouwing van de wet van 1865 (Stbl. 61) is daarmede aan de orde.

Over deze kwestie bestaat een bij uitstek rijke litteratuur. Het 24-tal jaarverslagen aan den Koning van de bevindingen en handelingen van het Geneeskundig Staatstoezicht en de verzameling van stukken daaromtrent alleen genomen, zouden reeds in staat zijn ons een niet-oppervlakkig oordeel te doen vormen.

Doch daarnevens bestaat een uiterst belangrijke rechtspraak, terwijl, vooral in de laatste jaren, zeker niet het minst door of vanwege de in 1881 opgerichte »Vereeniging tegen de kwakzalverij" de wetsbepalingen gewikt en gewogen zijn en de resultaten van dat onderzoek door den druk werden verspreid in haar Maandblad [1]).

Ik noemde het weren van de kwakzalverij één der oogmerken, die de wetgever door de wet van 1865 bereiken wilde; al moge de regeering dit streven niet hebben vooropgesteld, meermalen liet zij zich in dien geest uit, en haar ontwerp levert daarvan het bewijs.

De Volksvertegenwoordiging heeft, naar 't mij voorkomt, dat streven hare rechtmatige waardeering te beurt doen vallen, doch toen zij voor de toepassing en uitwerking van het aanvaarde beginsel werd gesteld, deinsde zij voor de strenge consequentie daarvan terug, zooals blijkt uit de verwerping der anti-kwakzalverij-artikelen.

't Onvermijdelijke gevolg van dat hinken op twee gedachten was, dat de wet niet voldoen kon aan de haar in dit opzicht gestelde eischen, en dat de kwakzalverij, als van ouds, bleef voortwoekeren.

Zeer veel komt tegenwoordig het verkoopen van geneesmiddelen met gebruiksaanwijzing voor, iets wat, naar 't mij voorkomt, in den apotheker nog wel zoo laakbaar is als in den drogist. Wanneer men toch nagaat, welk doel men heeft met het op een zoodanige wijze verkoopen van geneesmiddelen, het doel, dat de kooper heeft met het koopen, de verkooper met den verkoop, dan zal men ontwaren, dat beide partijen van oordeel zijn, dat door het voegen van de gebruiksaanwijzing, en een aanwijzing van de kwalen, waartegen het heet te zijn voorgeschreven bij het middel, de raad en bijstand van den medicus overbodig worden.

De kooper zegt, wat hem mankeert, de verkooper geeft tegen

---

1) Uitgave van H. VAN BELKUM te Leeuwarden.

de kwaal het geneesmiddel, geeft aan, hoe men haar behandelen moet en doet wat alleen den medicus geoorloofd is, hij oefent de geneeskunde uit.

Doch wat meent de wetgever?

»Uitoefening der geneeskunst, waaronder de wet het verleenen »van genees-, heel- of verloskundigen raad of bijstand, als be»drijf, verstaat, is alleen geoorloofd, aan degenen, aan wie de »bevoegdheid daartoe volgens de wet is toegekend." (Art. 1 Geneesk. Wet.)

»Definitiën zijn kwade, zelfs gevaarlijke zaken," mocht de heer GODEFROI met een blik in de toekomst zeggen: men wilde verbieden, dat niet iedereen zich bezig houde met het geven van medisch advies, maar voegde daaraan, toen het op het formuleeren der gedachte aankwam, deze restrictie toe, dat alleen het geven van raad en bijstand en wel als bedrijf ongeoorloofd zou zijn, en liep daardoor het doel mis.

De jurisprudentie, zoowel als de schrijvers, die zich met de behandeling van dit artikel bezig hielden, kwamen tot de conclusie, dat de door mij gelaakte handelwijze niet is het delict onbevoegde uitoefening der geneeskunde.

Onder de oude wet had ons hoogste rechtscollege, in strijd met de conclusiën van den advokaat-generaal Mr. RÖMER aldus beslist, (Arrest. H. R. 30 Oct. 1860)[1]) spoedig zou het geroepen worden, omtrent de nieuwe wetsbepaling een beslissing te nemen. Weer was het Mr. RÖMER, die conclusie nam, nu echter meende hij een tegenovergestelde meening te mogen voordragen, wanneer hij geen rekening hield met de bedoeling des wetgevers, maar met den door hem uitgesproken wil. En de Hooge Raad vereenigde zich daarmede, bij zijn arrest van 17 April 1867[2]) geleid door de overweging, »dat hoezeer ook de geneeskundige »wet geene omschrijving geeft van hetgeen onder het uitoefenen »der geneeskunst, door geneeskundige raad moet worden ver»staan, zeer zeker daartoe wordt vereischt het bestaan van een

---

1) v. d. H. G. Z. XVII 236. 2) v. d. H. G. Z. XXIII 111.

»waren of eenen voorgewenden lijder en een bepaald ziektegeval, »aan welken lijder of voor welk geval die raad wordt gegeven, »en ten aanzien waarvan alzoo een voorafgaand onderzoek zou »kunnen plaats hebben, en dat het alsdan geheel onverschillig »is, of die raad mondeling of schriftelijk gegeven wordt, dat »echter van dit alles volgens de feitelijke beslissing in casu geen »sprake is, maar slechts van een gedrukte en bij de fleschjes »gevoegde gebruiksaanwijzing, die zelfs niet is gebleken van den »requirant afkomstig te zijn, dat deze gebruiksaanwijzing nu, wel »verre van als een gegeven raad in den zin der wet, slechts kan »worden beschouwd als een aankondiging of bekendmaking aan »het publiek, waartoe deze koopwaar (het geneesmiddel) kan »worden gebezigd en hoedanig het als dan moet worden aange- »wend of gebruikt."

Niet anders was het oordeel hierover der Haagsche rechtbank, uitgesproken op 29 Maart 1888 [1]).

In de »Regtsgeleerde Adviezen" [2]) is het oordeel der oppositie te vinden:

»Sommigen zien den geneeskundigen raad reeds in de aan- »beveling van een geneesmiddel aan eenig persoon tegen eenige »ziekte".

waartegen de meerderheid opmerkte:

»Iets geheel anders is het openlijk bekend maken van de ge- »nezende kracht van sommige middelen en het geven van een »geneeskundigen raad, waarvoor, evenals voor elken raad, een »bijzonder geval moet aanwezig zijn, waarin men vertrouwende »hetzij op de kennis, hetzij op de ervaring, hetzij op andere »hoedanigheden van een bepaald persoon diens gevoelen vraagt »ook al heeft er van de zijde van dien persoon »profiteri de »se" plaats. Uit den verkoop der geneesmiddelen met gedrukte »gebruiksaanwijzing, kan in jure nimmer het bewijs worden »afgeleid, dat die aanwijzing door den verkooper zelf is vervaar- »digd, veel min op eigen naam is verspreid, waardoor hij zich

1) W. 5555. 2) R. A. VIII 161.

»eenigermate voor het gebruik verantwoordelijk zou hebben ge»steld; aan een aanbeveling van een geneesmiddel kan dus even»min gedacht worden, als aan een raad in den hierboven om»schreven zin."

De heeren mrs. TERSTEEG, en MOLL [1]) komen tot dezelfde gevolgtrekking, wier juistheid ook voor mij vaststaat.

Vereenigt men zich met een dergelijke uitlegging van dit wetsartikel, dan ligt de slotsom voor de hand, dat het ten eenenmale onvoldoende is.

Ik behoef het groot aantal vonnissen en arresten over dit artikel niet verder te bespreken [2]); het feit, dat dit artikel, eensdeels niet aan het doel beantwoordt, anderdeels aanleiding tot rechtsonzekerheid geeft, is voldoende, om het te veroordeelen en de voorkeur te geven aan de redactie:

»*Uitoefening der geneeskunst is alleen geoorloofd aan degenen, wien de bevoegdheid daartoe volgens de wet is toegekend*" en aan het arbitrium judicis over te laten, wat daaronder te verstaan is. 't Bezwaar, dat de jurisprudentie wisselvallig is, blijft dan bestaan, doch dit kan niet anders, daar de wetgever niet kan voorzien, wat de medische vakmannen na verloop van tijd onder uitoefening der geneeskunde zullen verstaan, zoomin als men voor een eeuw weten kon, welk een rol inenting, electriseeren, massage, orthopaedische gymnastiek, hypnose eens zouden spelen; den rechter blijft dan echter de gelegenkeid dit in elk speciaal geval, voorgelicht door deskundigen uit te maken, hij wordt in zijn oordeel niet meer belemmerd door de woorden van de wet.

Er is nog een ander artikel, dat onze aandacht vraagt, daar er verschillende interpretaties van zijn gegeven, n. l. art. 6, dat van den volgenden inhoud is:

»Elk geneesmiddel wordt bewaard in een daartoe geschikt »voorwerp, hetwelk den officieelen en meest gebruikelijke offi-

1) TERSTEEG o. c. 27. MOLL o. c. 30—31.

2) Tot 1884 zijn zij verzameld door Mr. S. GRATAMA: „Geneeskundige wetten met kantteekeningen." Schoonhoven, van Nooten.

»cinalen naam van het middel duidelijk leesbaar tot opschrift »heeft."

»Bij geneesmiddelen, in de Pharmacopoea niet vermeld wijst het opschrift aan, naar welk voorschrift zij bereid zijn."

Een hieraan toegevoegd derde lid luidende:

»Geheime geneesmiddelen, waarvan de verkoop volgens art. 8 (zie pag. 32) is toegestaan zijn hier van uitgezonderd".

kwam te vervallen toen art. 8 verworpen werd.

De bedoeling is duidelijk. De wetgever wil, dat de apotheker geen middelen, wier samenstelling hij niet kent zal verkoopen; en toch heeft het tweede lid tot een belangrijke strijdvraag aanleiding gegeven.

De apothekers toch beweerden, dat daaruit volgde, dat het voldoende was het voorwerp, waarin het middel bewaard werd met een etiket te beplakken waarop b. v. »Pillen van Holloway" stond zonder dat het nogtans noodzakelijk was de samenstellende deelen daarop te vermelden.

Men beriep zich op de woorden van de wet, die een dergelijke uitlegging niet verboden en op het beginsel, dat de verkoop van geneesmiddelen een ieder is vergund. Welnu, aldus redeneerde men, wanneer de apotheker verplicht wordt de analyse op het opschrift te zetten, dan is hem de verkoop der geheime middelen ontzegd, en daar ieder ander die wel verkoopen mag, doet men tekort aan het beginsel van de wet.

Van een ander gevoelen getuigen echter het vonnis van de Haagsche Rechtbank van 25 Maart 1867 en het arrest van den Hoogen Raad van 14 Jan. 1868. [1])

Het arrest van den H. R. stemde overeen met de conclusiën door den advokaat-generaal Mr. RÖMER genomen, die op overtuigende wijze de beide cassatiemiddelen, namens den requirant

---

1) v. d. H. G. Z. XXIV 9.

Men vergelijke: Mr. A. A. WEVE's opstel „Iets naar aanleiding van het door apothekers in hunne apotheek in vooraad of voorhanden hebben, afleveren of verkoopen van geneesmiddelen in de Nederlandsche Pharmacopoea niet vermeld in de „Nieuwe Bijdragen voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving" 1868 p. 79 v.

door Mr. J. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO voorgedragen t. w.: schending en verkeerde toepassing van de art. 6 en 31 der wet van 1865 (Stbl. N°. 61) en schending en verkeerde toepassing van art. 36 dierzelfde wet, van het besluit van den Souvereinen Vorst van 29 Jan. 1814 (Stbl. N°. 22) [1]) en het Décret Impérial van 18 Aug. 1810 »concernant les remèdes secrets" [2]), bestreed.

Ter staving van zijn eerste bewering had Mr. KAPPEYNE zich beroepen op de beteekenis van het woord geneesmiddelen, waarmede, volgens hem, alleen de *pharmaca* of bestanddeelen niet de *remedia*, de composities zijn bedoeld.

Het kostte Mr. RÖMER weinig moeite aan te toonen, dat noch de woorden van de wet, noch de vroegere redactie, noch de geschiedenis van het artikel, noch de logische zamenhang met de overige bepalingen der wet grond opleverde voor de door Mr. KAPPEYNE gemaakte onderscheiding. De gewisselde stukken, noch de gehouden beraadslagingen wettigen zijn gevolgtrekking.

Veeleer valt daaruit af te leiden, dat de wetgever een deugdelijk en weinig tijdroovend staatstoezicht verlangde en daarom bepaalde dat, terwijl sommige middelen voldoende worden aanduid door den naam, omdat de Pharmacopoea de bereidingswijze vermeldt, anderen dan alleen kunnen worden toegelaten, wanneer de bereidingswijze is vermeld op 't voorwerp, waarin zij zijn besloten.

Wat het tweede cassatiemiddel aangaat, ik geloof, dat ook dat allerminst kon opgaan.

Wel beweert Mr. C. J. FORTUYN [3]), dat het Koninklijk Besluit van 1814 nog rechtskracht heeft zoowel als het dekreet van 1810 — een meening, die door de commissie in 1850 benoemd om na te gaan, welke Fransche wetten in Nederland nog vigeeren is weerlegd [4]) — en daarop beriep zich Mr. KAPPEYNE, om aan te toonen, dat volgens dat dekreet de apotheker wél geheime mid-

1) Cfr. supra p. 18. 2) Cfr. supra p. 16

3) „Verzameling van wetten, besluiten en regtsbronnen van Franschen oorsprong" III p. 163.

4) Cfr. Rapport dier commissie p. 88 N°. 14.

delen voorhanden mocht hebben, de juistheid van dat beweren doet hier niets ter zake en wordt niet betwist. De wet schrijft voor, dat het voorwerp, waarin middelen, niet in de Pharmacopoea vermeld, worden bewaard, de bereidingswijze op 't etiket moet dragen.

Ik geloof dat deze beslissing van den Hoogen Raad de bedoeling des wetgevers juister wêergeeft dan Mr. KAPPEYNE.

't Zou anders onverklaarbaar zijn, dat uit het ontwerp (zie p. 32) een artikel werd geschrapt, dat een soortgelijke regeling in 't leven wilde roepen, als het Fransche dekreet.

Dat dit arrest een zuiveren toestand heeft geschapen zal wel niemand beweren; integendeel, wanneer het de bedoeling des wetgevers weergeeft, dan springt het in het oog, dat hij een schromelijke inconsequentie beging, daar toch onbevoegden tot uitoefening der artsenijbereidkunst — wien a fortiori den handel in geheime middelen moest ontzegd zijn — de vrijheid hebben behouden, om die te verkoopen.

Bovendien is art. 6 slechts een halve maatregel immers de Hooge Raad besliste den 22en Dec. 1868 [1]), dat de apotheker, wiens vrouw, met zijn voorkennis, in zijn huis, waarin de apotheek gevestigd is, geheime geneesmiddelen verkoopt en aflevert en daarvoor gepatenteerd is, daarvoor niet aansprakelijk is, dat de vrouw dan als koopvrouw te beschouwen is, zoodat hare zelfstandigheid ongeschonden blijft.

Meermalen is de handel in geheime geneesmiddelen, door apothekers gedreven, een onderwerp van beraadslaging geweest in de vergadering der inspecteurs van het Geneeskundig Staatstoezicht, en in de bijeenkomsten der geneeskundige raden.

Het hand over hand toenemen der kwakzalverij was de oorzaak, dat de geneeskundige raad van Gelderland—Utrecht in 1876 het besluit nam, om een permanente commissie uit zijn midden met het toezicht daarop te belasten, een voorbeeld, dat in hetzelfde jaar in Groningen—Friesland, in 1877 door N. Bra-

---

1) v. d. H. G. Z. XXIV p. 315.

bant—Limburg werd gevolgd. Daar de wetgeving niet voldoende bleek, om in dezen het gewenschte gevolg te weeg te brengen, besloot de Geldersche commissie in 1877, moreelen invloed bij de apothekers aan te wenden, doch tevens richtte zij een rondschrijven aan de geneeskundige raden in de andere gewesten, omtrent de maatregelen tegen den handel in kwakzalversmiddelen te nemen. Sommige raden schonken aan dit schrijven adhaesie, anderen en met name de raad in Zuid-Holland, waren van meening, dat de wet van 1 Juni 1865 (Stbl. n° 61) niet toeliet, om hetzelfde in voldoende mate te doen, ten aanzien der apothekers, waarom hij niet op zich nemen kon tegen deze op gelijke wijze te handelen.

Ook aan de inspecteurs-vergadering werd dit schrijven gericht. Het verslag [1]) zegt van die vergadering:

»Zij, die zich enkel aan de letter der wet houden, meenden »den verkoop te moeten vervolgen, niettegenstaande de wet (art. »6) eigenlijk wel het voorhanden zijn dier middelen in apothe»ken, maar niet den verkoop verbiedt. Zij, die daarentegen op de »bedoeling van den wetgever letten en bedenken, dat de Tweede »Kamer den verkoop dier middelen bepaaldelijk heeft willen vrij»laten, zien bezwaar in de vervolgingen, omdat deze noch door »de wet gewild, noch in het belang van het publiek, dat zeer »duidelijk het verkrijgbaar zijn dier middelen verlangt, noodza»kelijk zijn."

De besprekingen over art. 6 samenvattende komen wij tot de slotsom:

1° dat de bepaling der wet; die ter wille der volksgezondheid wenschelijk moet worden geacht in strijd is met de consequentie en de billijkheid,

2° dat zich een jurisprudentie heeft gevormd, die hoewel van oordeel, dat verkoop door apothekers ongeoorloofd is, voor misbruiken de deur open stelt, en

---

1) V(erslag van de handelingen en bevindingen van het) G(eneeskundig) S(taatstoezicht). 's Gravenhage. van Weelden en Mingelen, 1881.

3° dat de ambtenaren, krachtens art. 8. 7° Wetboek van Strafvordering juncto art. 1b Wet 1865 (Stbl. 58) belast met het opsporen van feiten, door de rechterlijke macht als strafbare feiten gequalificeerd, veelal van oordeel zijn, dat er geen strafvervolging behoort te worden ingesteld

Een dergelijke conclusie wettigt, geloof ik, genoegzaam het oordeel, waarbij dit artikel zonder eenig voorbehoud wordt afgekeurd, en dat de wenschelijkheid van wijziging uitspreekt.

Ik ben hiermede genaderd aan een nadere beschouwing van de artikelen 29 en 30; het eerste daarvan levert ook in de toepassing geen zwarigheid op, zooveel te meer is er daarentegen aan te merken op art. 30.

»Behalve door de apothekers en door de geneeskundigen tot »het afleveren van geneesmiddelen bevoegd, mogen de genees»middelen door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, een »commissie van deskundigen gehoord, aan te wijzen niet worden »verkocht beneden de hoeveelheid daarbij voor elk dier midde»len te bepalen." De bedoeling des wetgevers werd reeds vroeger uiteengezet; thans dient onderzocht te worden, hoe het artikel heeft gewerkt.

Bij resolutie van den Minister van Binnenlandsche Zaken werd den 10 Nov. 1865, gehoord een commissie van deskundigen, de lijst C (lijst A en B hebben betrekking op art. 7, 1e lid) vastgesteld, bepalende dat, behalve door apothekers en daartoe bevoegde medici, een geheele reeks geneesmiddelen niet beneden een zeker minimum mocht worden verkocht (Staatscourant 1865 n°. 273).

Wat men in dit artikel onder »geneesmiddelen" moet verstaan, werd alras een groote strijdvraag; in de vergadering van den geneeskundigen raad van Overijssel en Drenthe, in 1868 gehouden, verklaarde Mr. J. D. VAN KETWICH VERSCHUER, het niet eens te zijn met de Utrechtsche rechtbank, die iemand, die santoninekoekjes en chininekoekjes verkocht, had veroordeeld [1])

1) Cfr. V. G. S. 1868, p. 32. 1869, p. 104. — Verzameling van stukken betreffende het Geneeskundig Staatstoezicht 1868, p. 293. — W. 3094.

daar, naar zijn meening art. 30 juncto lijst C alleen betrekking had op 't geval, dat een onbevoegde onvermengde santonine of chinine verkocht.

Een medestander bekwam Mr. VAN KETWICH in den Hoogen Raad, die 12 October 1869[1]) als zijn gevoelen uitsprak, dat Urbanuspillen, als samengesteld uit aloë en rhabarber, niet tot de geneesmiddelen behooren, waarvan de verkoop beneden zekere hoeveelheid bij meergemeld art. 30 is verboden. Onder het verbod des wetgevers vallen — aldus meende de H. R. — niet alle samenstellingen van de in art. 30 vermelde pharmaca, doch slechts samenstellingen daar ipsis verbis genoemd, hetgeen is op te maken uit de omstandigheid, dat het voldoende zou geweest zijn alleen de enkelvoudige middelen in de lijst op te nemen met de bijvoeging »en alle samenstellingen daarvan".

Een dergelijke opvatting van 's wetgevers bedoeling lokte in den geneeskundigen raad van Utrecht—Gelderland[2]) een betoog uit van den heer TJEENK WILLINK, die op wijziging van de wetgeving in deze materie aandrong en in art. 30 de woorden »noch in mengsels, noch afzonderlijk" verlangde in te voegen.

De voorzitter verzekerde, dat hoezeer men wetswijziging ook wenschelijk achtte — Noord-Holland had daarop reeds in 1866 aangedrongen — deze van den minister niet te verwachten was, een meening, die het volgend jaar door den minister officieel werd bevestigd. Naar het der Regeering voorkwam, werkte de wet nog te kort, dan dat men haar reeds zou mogen veroordeelen.

In 1871 wendde op voorstel van Dr. V. D. BOON, de geneeskundige raad van Noord-Holland zich tot den minister, om te verkrijgen, dat ook alle zamenstellingen van de in die lijst opgenomen enkelvoudige geneesmiddelen niet zouden mogen worden verkocht.

Daarom besloot de minister GEERTSEMA in 1872 een commissie tot herziening van lijst C te benoemen; ze bestond uit de Heeren Dr. J. PENN, A. W. M. VAN HASSELT, Dr. G. ROMBOUTS en C. H. VAN ANKUM.

---

1) v. d. H. G. Z. XXV, p. 36.

2) V. G. S. 1869, p. 31.

Aan het einde van haren arbeid gekomen, voegde de commissie daaraan een memorie van toelichting [1]) toe, waarin zij verklaarde, dat bij haar de vraag was gerezen, »of niet door die »wijziging voortaan beter zou kunnen worden gewaakt tegen het »schromelijk misbruik van het verkoopen van samengestelde en »zoogenaamde geheime geneesmiddelen door onbevoegden".

»Terwijl toch — aldus luidt de memorie van toelichting verder — »de bedoeling der wet van 1 Juli 1865 (Stbl. n°. 61) en die van »art. 30 dier wet in het bizonder is, dat »geneesmiddelen" niet »dan door »bevoegden" zullen worden afgeleverd, kan het aange»wezen misbruik wel niet anders, dan als een ontduiking van »de wet worden beschouwd.

»Indien ook de mengsels van de in deze lijst genoemde ge»neesmiddelen, met elkander of met andere zelfstandigheden »mochten worden begrepen in de door ons verlangde nadere »duiding dezer wet, zou dat misbruik voor een groot deel kun»nen worden gekeerd, vermits de meeste der te koop gestelde »geheime of volksgeneesmiddelen zelfstandigheden bevatten, die »op deze lijst staan uitgedrukt".

Den 15en Juli 1872 nam de Minister een nieuwe resolutie, die, behalve eenige wijzigingen in de lijst C, in het opschrift daarvan de woorden behelsde: »noch vermengd met elkander of met andere zelfstandigheden".

Het gevolg van die wijziging was eene geheele ommekeer in de rechtspraak.

De arr.-rechtbank te Brielle veroordeelde den 12 Sept. 1873 [2]), iemand, die Urbanuspillen en wormkoekjes (respectievelijk bevattende ten hoogste 5 gram aloë en ten hoogste 4.406 gram santonine) had verkocht, tot geldboete, zonder tot den kleinhandel in geneesmiddelen gerechtigd te zijn, een vonnis, dat door den Hoogen Raad bij arrest van 9 Febr. 1874 bevestigd

---

1) Staatscourant 1872, n°. 178.

2) Cfr. W. 3632, W. 3701. Een heldere uiteenzetting van deze zaak geeft P(aleis) v(an) J(ustitie) 1873. 39. I.

werd [1]. Sedert heeft de rechterlijke macht altijd dezelfde opvatting gehuldigd [2].

Wanneer men van oordeel is, dat de stap door den Minister GEERTSEMA gedaan, door de resolutie van 15 Juli 1872, een stap in de goede richting is, dan is daarmede niet gezegd, dat men de opvatting door den H. R. vóór 1872 voorgestaan, deelt, dat de wetgever met het verbod van art. 30 niet de handelaars in geheime middelen had willen treffen.

Het tegendeel is eerder waar.

Mr. SMITS de Advokaat-Generaal, die conclusie nam in de zaak, waarover het gewraakte arrest van den H. R. is verschenen, heeft dit, dunkt mij, duidelijk genoeg in het licht gesteld [3].

Met hem, meen ik, dat de beraadslagingen [4] duidelijk blijk gaven van 's wetgevers bedoeling, dat de apotheker alleen voor medicinaal gebruik zou leveren, dat de door den Minister uitgegeven lijst C, die in drieën verdeeld was en bevatte: *a.* enkelvoudige middelen, *b.* zamengestelde scheikundig bereide middelen en *c*) zamengestelde pharmaceutisch bereide middelen alleen ter vergemakkelijking van 't overzicht was verdeeld, gelijk uit de memorie van toelichting blijkt, en niet, om vast te stellen, welke geneesmiddelen niet als enkelvoudige, welke niet als samengestelde zouden mogen worden verkocht.

Toen de zaak, die in 1874 tot de belangrijke beslissing van den Hoogen Raad leidde, voor de Brielsche rechtbank diende, werd daar tevens een zeer belangrijke rechtsvraag besproken. De officier van justitie toch, Mr. H. V. D. HOEVEN had twee vraagpunten opgeworpen, nl. 1° was de Minister bevoegd de door zijn voorganger vastgestelde lijst in te trekken en te vervangen? 2° was hij bevoegd, in het opschrift de woorden »met elkander of met andere zelfstandigheden vermengd" in te voegen? Op beiden, meende hij, moest het antwoord bevestigend zijn, terwijl Mr. J. VAN GIGH, die voor den beklaagde als raadsman

---

1) v. d. H. G. Z. XXVIII 34.
2) Cfr. W. 4375, 4433.
3) v. d. H. G. Z. XXV p. 36.
4) Cfr. OPWIJRDA, t. a. p. p. 692.

optrad, 's Ministers bevoegdheid in beiderlei opzicht betwistte.

Mr. VAN GIGH stelde voorop, dat hij, die een wetsvoorschrift mag geven, ook bevoegd is dat weder in te trekken. Op dien regel zeide hij, bestaan uitzonderingen b. v. in art. 27 al. 2 der Grondwet, wordt bepaald, dat bij elke nieuwe troonsbeklimming de de civiele lijst door de wet wordt vastgesteld; de wetgever mag het daar gegeven voorschrift niet intrekken. Met een dergelijke uitzondering hebben we te doen in art. 30. De Minister, die de lijst heeft vastgesteld, voldeed aan het wettelijk voorschrift, verder mag hij niet gaan, hij heeft niet de bevoegdheid haar weer in te trekken, de rechtsonzekerheid zou anders geen grenzen kennen, en vooral, omdat de afkondiging van die lijst niet is voorgeschreven, zou men bij herhaalde wijziging niet meer weten, waaraan men zich had te houden. Juist omdat de wetgever een herhaaldelijk wijzigen niet verkoos, wilde hij geen permanente commissie om den rechter voor te lichten, geen lijst van alle geneesmiddelen (die de Kamerleden, die 't opnemen van een definitie van geneesmiddelen laakten, wilden) die uit haren aard nu en dan zou moeten worden herzien.

Wat de tweede vraag betrof motiveerde hij zijn ontkennend antwoord met een beroep op de geschiedenis en den tekst van de wet. Alleen de drogisten, beweerde hij, wilde de wetgever uit de wereld hebben, een verbod tot verkoop aan anderen (beklaagde in casu was photograaf) had hij er niet mede voor. Geneesmiddelen hebben in de wet tweeërlei beteekenis nl. composita en simplicia, zooals blijkt uit art. 18 wet 1865 (Stbl. 58) en art. 6 wet 1865 (Stbl. 61).

Waar tweeërlei interpretatie van een strafbepaling mogelijk, is moeten de voor den verdachte gunstigste bepalingen gelden en daarom vat hij geneesmiddelen als simplicia op. Niet de aloë is dus 't geneesmiddel, maar de Urbanuspil, wier verkoop de wetgever niet heeft verboden.

Het komt mij voor, dat het betoog van den geachten rechtsgeleerde meer spitsvondig dan wel juist was. Aangenomen, dat art. 27 Gw. (oud) in zijn tweede lid een uitzondering behelsde

op 't principe, dat hij, die het wettelijk voorschrift gaf, het mag intrekken, een uitspraak, die door Mr. P. VAN BEMMELEN wordt betwist [1]), dan zou dit de eenige uitzondering zijn, want van de bedoeling om een zoodanige uitzondering te maken is bij de behandeling van art. 30 niets gebleken. 's Wetgevers geringe zaakkennis bracht hem er toe, zijn rechtsmacht aan de Kroon te delegeeren, want het gold hier bijzondere gevallen, die hij zelf niet kon voorzien.

Maar als hij zelf de bevoegdheid had tot wijziging, dan heeft ook zijn gevolmachtigde die en hier moest hij die bevoegdheid daarom vooral hebben, omdat de steeds voortschrijdende kennis der pharmacodynamie en der geneeskunde bewijzen, dat het wenschelijk is, kruiden en dergelijken, waaraan men vroeger veel hechtte, uit de apotheken te bannen, andere nieuw ontdekte zaken daarentegen in de Pharmacopaea op te nemen.

Wat de tweede vraag betreft, ik geloof dat Mr. VAN DER HOEVEN volkomen te recht beweerde, dat indien men onder art. 30 niet de composita begrijpt de geheele bepaling een wassen neus wordt, immers dan gaat A. bereiden en B. levert af, zonder dat dit tweetal onbevoegden ooit met den strafrechter in aanraking kan komen, en dat zal dan gewoonte worden, want simplicia worden al bitter weinig afgeleverd en al heel veel wordt aan een geneesmiddel, een tot zijn werking niets toe- of afdoend kleurtje, geurtje, of smaakje gegeven.

Mr. VAN GIGH miskent de bedoeling des wetgevers, wanneer hij beweert, dat hij er alleen op uit was, om de drogisten te deuken. Knoeierij wilde hij voorkomen; hij wilde den verkoop van middelen tot medicinaal gebruik alleen aan artsenijbereidkundigen toestaan. [2])

Hoe de Hooge Raad besliste zagen we reeds; hij deed dit:

»overwegende, dat in het vonnis teregt is overwogen, dat het »doel, dat de wetgever bij het geven van die verbodsbepaling

1) Mr. P. VAN BEMMELEN „Het inkomen der kroon en de Grondwet". 's Gravenhage, MARTINUS NIJHOFF, 1882.

2) Cfr. OPWYRDA o. c. p. 602, 606, 611, 617, 618, 622, 624, 992, 699, 708.

»gehad heeft geweest is, in het publiek belang aan de apothe-»kers de bevoegdheid te geven tot het afleveren van geneesmid-»delen tot geneeskundig gebruik, dat er geen enkele reden denk-»baar is, waarom de wetgever die uitsluitende bevoegdheid der »apothekers alleen wenschelijk en noodig zou geacht hebben, »voor zoo veel betreft de enkelvoudige geneesmiddelen, en dat »het evenmin aannemelijk is, dat hij door beperking zijner ver-»bodsbepaling in dier voege zelf de gelegenheid zoude openge-»steld hebben, om ook zelfs dit zijn verbod te ontduiken en »alzoo geheel krachteloos te maken door eenvoudig die enkel-»voudige geneesmiddelen met elkander of met anderen te ver-»mengen."

»Overwegende, dat mitsdien de Minister van Binnenlandsche »Zaken volgens art. 30 volkomen geregtigd was, om zijne beschik-»king toepasselijk te verklaren op de aangewezen middelen, hetzij »met elkander, hetzij met andere zelfstandigheden vermengd, »zoodat het aangevoerde cassatiemiddel is onaannemelijk.

De jurisprudentie heeft sedert die belangrijke beslissing steeds hetzelfde standpunt ingenomen en het was dus niet te verwonderen, dat, op aandrang van de ambtenaren met het geneeskundig staatstoezicht belast, de minister Mackay er toe overging, toen een nieuwe Pharmacopaea Neerlandica werd ingevoerd[1]), wijziging te brengen in de lijst C en, gelet op de eischen der praktijk, daarin te bepalen, dat de daarin vermelde geneesmiddelen niet dan door apothekers en bevoegde medici in het klein zouden mogen worden verkocht, »met dien verstande dat dat verbod »ook betrekking heeft op als geneesmiddelen verkochte mensels, »aftreksels en andere bereidingen, met behulp van een der op »de lijst genoemde middelen beneden de daarin opgegeven hoe-»veelheden bereid, of waarin een of meer dezer middelen be-»neden die hoeveelheden ontstaan zijn" [2]).

Het is een merkwaardig verschijnsel, dat juist na het arrest

1) K. B. 27 Sept. 1889, (Stbl. 125).
2) Staatscourant 1889, n°. 249.

van den H. R. van 1874, van particuliere zijde pogingen zijn gedaan, om de kwakzalverij te weren. Reeds vroeger (p. 47) heb ik gewezen op de werkzaamheid der geneeskundige raden op dit gebied; zij was voor een goed deel uitgelokt door de verwachting, dat men nu een middel in de wetgeving zou hebben, om het kwaad te keeren.

Er zijn weinige geneeskundige raden, die zich niet in hun verwachting bedrogen zagen: alleen de raad voor Noord-Holland nam in 1881 op voorstel van een commissie, waarin ook een jurist (Mr. WILLEUMIER) zitting had, de volgende resolutie aan:

1°. »dat geen wetsveranderingen noodig zijn, maar dat een »gestrenge handhaving der bestaande wetgeving, door al de »geneeskundige raden, gepaard met den krachtigen steun der »Regeering, de beste en doeltreffendste middelen zouden blijken »te zijn, om verbetering in den toestand te brengen."

2°. dat de lijst der minima (art. 30) aanmerkelijk worde aangevuld en verhoogd, zoodat geen geheimmiddel de daarop genoemde hoeveelheid kan bevatten of samengesteld kan zijn uit geneesmiddelen, die niet op den lijst voorkomen.

Van een geheel ander gevoelen was de raad voor Utrecht-Gelderland, die in 1882 een adres richtte tot den minister van Binnenlandsche Zaken, om op krasser maatregelen aan te dringen.

In 1878 en 1880 verschenen twee boekjes bewerkt door Dr. G. W. BRUINSMA en Dr. VITUS BRUINSMA getiteld de »Kwakzal»verij met geneesmiddelen" en »De hedendaagsche kwakzalver", waarin in het licht werd gesteld, hoe ook op Nederlandschen bodem aan de gezondheid van velen onberekenbaar nadeel wordt berokkend door allerlei kwakzalvers en bedriegers en medici, die om hun beurs te vullen alle moraliteit van zich hebben geworpen. De schrijvers toonen aan, dat in drie jaar tijds niet minder dan 433 verschillende middelen in Nederlandsche bladen ten verkoop werden aangeboden, die, terwijl zij als heilzaam voor de gezondheid tegen hoogen prijs worden verkocht, of in 't geheel geen of een schadelijken invloed daarop zullen uitoefenen. Met zorg werd nagegaan, hoe de kwakzalver den lichtgeloovige

in zijn netten verstrikt en een antwoord gezocht op de vraag, in hoeverre de wetgever daartegen iets vermag te doen.

Op hun initiatief aanschouwde in 1881 de »Vereeniging tegen de kwakzalverij" het levenslicht, die zich de voorlichting ten doel stelde van allen, die in de volksgezondheid belang stellen en tevens om alle geoorloofde middelen aan te wenden, om den kanker der kwakzalverij in al hare vertakkingen op te sporen en uit te roeien.

Zoowel door de grondleggers der vereeniging, als door de vereeniging zelve [1]) en door vereenigingen, die zich op bevordering van pharmacie en geneeskunde toeleggen, is in het laatste tiental jaren met klem op verandering der wetgeving aangedrongen, en zoowel juristen en medici hebben daarover menige monographie geschreven.

Ons rest de vraag of zij wenschelijk moeten worden geacht.

Het valt niet te ontkennen, dat het vooral in de laatste jaren mode begint te worden, de bestaande wetgeving verantwoordelijk te stellen voor allerlei sociale kwalen, dat er een streven is ontstaan, om slechts in hare verandering het middel te zoeken tot verbetering van wanverhoudingen in de maatschappij; de omvang van de macht des wetgevers, wordt zoozeer overschat, dat men zelfs beweert, dat verhoudingen, die zoo oud zijn als de menschelijke samenleving, die een natuurlijk gevolg zijn van hare ontwikkeling, door een simpel veto van de wetgevende macht te niet zouden kunnen worden gedaan.

A priori is het niet vast te stellen, hoever de Staatszorg in zake de volksgezondheid zich moet uitstrekken; de eigenschappen van het volkskarakter, de heerschende godsdienst, de historische wording van bestaande toestanden, de uitwerking van soortgelijke bepalingen in andere landen moeten bij het ontwerpen van de grens in aanmerking worden genomen. Maar heeft de Staat eenmaal het gebied van zijn werkzaamheid afge-

1) Cfr. haar adres aan de Tweede Kamer in het Maandblad der Vereeniging van Maart 1886.

paald, gebods- en verbodsbepalingen gegeven, zoodat de vrijheid van de individuën, de gemeenschap ter wille, wordt beperkt, dan mogen de burgers verwachten, dat de wet rechtvaardig zij, dat de Staat voor de naleving zorge, dat hij de gelegenheid beneme haar te ontduiken.

Stelt men de vraag, of de mate van Staatsinmenging, die de wetgever van 1865 als voldoende aannam, voldoende is gebleken, dan geloof ik, zullen slechts weinigen een toestemmend antwoord op die vraag kunnen geven.

Slechts dan kan de gezondheidstoestand voldoende blijven, wanneer alom in den lande voldoende medische en pharmaceutische hulp kan worden verkregen en de Staat aan onbevoegden de gelegenheid beneme geneeskunst en pharmacie uit te oefenen. En ten onzent is men daar nog verre van af.

Wél heeft de wetgever de voorwaarden tot verkrijging van het radicaal van genees- en artsenijbereidkundige merkelijk verlicht, door in art. 4 van de wet van 25 Dec. 1878 (Stbl. 222) aan veel meer personen de gelegenheid te geven de medische examens af te leggen, de groote menigte medici en pharmaceuten, die deze maatregel in wezen riep, heeft niet het gevolg gehad, dat ook op het platteland voldoende geneeskundige hulp is te verkrijgen.

Noemt men daarom het gebied van Staatszorg te nauw begrensd, ook binnen de grenzen van dat gebied is de wetgever niet oordeelkundig te werk gegaan en de gemaakte regeling is geheel onvoldoende gebleken.

De scheiding van artsenijbereidkunde en geneeskunde kan niet bereikt worden, wanneer den apotheker vergund wordt middelen, buiten medisch voorschrift, met gebruiksaanwijzing te verkoopen, de kleinhandel in geneesmiddelen blijft niet aan de apothekers voorbehouden, wanneer het een ieder vrij staat zaken, die op de lijst C. niet voorkomen, te verkoopen, het tot de apothekers gerichte verbod van den verkoop van geheime geneesmiddelen kan niet worden nageleefd, indien het niet op andere personen wordt toegepast, de bepaling van art. 30 ver-

eischt, opdat de overtreding worde geconstateerd, een lastig kostbaar en tijdroovend onderzoek, terwijl de in het Wetboek van Strafvordering gehuldigde negatieve wettelijke bewijstheorie de oorzaak is, dat onder de oogen der justitie de wet straffeloos kan worden verkracht.

Wanneer het blijkt, dat men met de wet, zelfs bij een uitmuntende toepassing het beoogde doel niet bereikt, wanneer men ziet, dat de overheid krachtig gesteund door de hulp van belangstellende burgers, die een nauwkeurig repressief en preventief toezicht in het leven riepen, niets vermag tegen de bedriegelijke praktijken, wier noodzakelijk gevolg een groote schade voor de volksgezondheid moet zijn, een groot nadeel voor hen wien, de wetgever, ten koste van niet geringe opofferingen hunnerzijds, een monopolie verzekerde, dan kan, dunkt mij, de eenige maatregel, die de Staat kan nemen, zijn: herziening van de wetgeving en wel in dien geest, dat de werkzaamheid van particulieren overbodig worde.

---

§ 4.

De voorstellen tot wijziging der bestaande wet.

Ik ben tot de slotsom gekomen, dat wijziging van de bestaande geneeskundige wetgeving wenschelijk is, een meening, die al geopperd werd in het eerste jaar, dat de wet van 1865 werkte. In medische en pharmaceutische tijdschriften [1]), zoowel als in de rechtsgeleerde bladen [2]) is de vraag, hoe de wetgever aan de kwakzalverij een einde kan maken, besproken, petitiën werden aan de Staten Generaal gericht, ja zelfs oordeelde men de kwestie van zoo groot gewicht, dat men haar tot een voorwerp van beraadslaging maakte van het internationale Congres voor hygiene en demographie, dat in 1887 te Weenen werd gehouden.

Dr. FLORIAN KRATSCHMER leidde een aantal stellingen in, waaraan het congres zijn zegel hechtte en daaronder treffen we deze aan:

»Het is wenschelijk, dat de Staat wetten uitvaardige, waarbij »zonder uitzondering, verboden wordt, het aankondigen, te koop »aanbieden, of ten verkoop in voorraad hebben van geheime mid»delen".

De heeren BRUINSMA komen in hunne werkjes tot dezelfde slotsom en ook de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Pharmacie deelt dit gevoelen.

Ten onzent maakte een zeer bekwaam en algemeen geacht apotheker de heer R. J. OPWIJRDA een ontwerp van een nieuwe

---

1) Cfr. Geneesk. Courant 1879 n°. 13—27.
Maandblad van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij I. 7; II. 6; VI. 5, 6, 7.
De Farmaceut 1876—1877.

2) W. 4844, 4857. Themis 1878. W. 5500.

wet, een voorbeeld dat door Mr. A. B. H. VAN RIJCKEVORSEL, rechtsgeleerd lid van den geneeskundigen raad in Noord-Brabant en Limburg werd nagevolgd.

Het laatstgenoemde voorstel was een uitvloeisel van de door de Regeering, bij Koninklijke boodschap van 23 Febr. 1886 aan de Tweede Kamer ingediende ontwerpen tot wijziging der geneeskundige wetgeving.

Wanneer men al de voorstellen aandachtig nagaat, dan zal het moeilijk zijn, een andere gevolgtrekking te maken dan deze, dat de ontwerpers daarvan, met behoud van de vrijheid van uitoefening van het beroep, door personen, die aan de door de wet gestelde eischen van bekwaamheid voldoen, binnen de door den wetgever van 1865 getrokken grenslijn dus, wijziging wilden brengen in die bepalingen der wet, die een consequente toepassing van het beginsel in den weg staan.

Het lijdt geen twijfel, dat op het platte land, waar de medische hulp nog dikwijls bijna geheel ontbreekt, waar de artsenijbereiding slechts door den medicus geschiedt, vooral wanneer de bevolking van degelijk onderwijs verstoken blijft, doordat leerplicht nog niet is ingevoerd, de onbevoegde uitoefening der geneeskunde en daarmede de kwakzalverij (immers in de meeste gevallen zal er »noodzaak" aanwezig zijn) ongestraft een belangrijke rol zal blijven spelen. En niet op het platteland alleen.

In de groote bevolkingscentra zal het blijven voorkomen, dat de medicus, dat de pharmaceut, gedrongen door de concurrentie, zijn toevlucht neemt, tot praktijken, die slechts personen met een ruim geweten kunnen billijken. Op het platte land is voor den apotheker onder de tegenwoordige wet geen plaats, want wanneer hij zich ergens vestigt en de pharmaceutische praktijk krijgt, die er de medicus had, dan zal hem dit een niet dan sober bestaan kunnen opleveren, terwijl de medicus daardoor van een niet onaanzienlijk gedeelte van zijn inkomsten beroofd wordt, zoodat hij genoopt wordt een gemeente te zoeken, waar hij wel geneesmiddelen mag leveren.

Uitgaande van de stelling, dat de gezondheid der burgers is

van het grootste belang voor den Staat, dat er daarom alom in den lande gelegenheid moet zijn, zich medische en pharmaceutische hulp te verschaffen, meen ik de gevolgtrekking te mogen maken, dat de Staat alle middelen dient aan te wenden, om te trachten dat doel te bereiken.

Welke zullen die middelen moeten zijn?

De Minister THORBECKE verklaarde bij de behandeling der tegenwoordige wet, dat hij zich met beperking van 't aantal apothekers volstrekt niet kon vereenigen. Bedrieg ik mij niet ten zeerste, dan bedoelde hij daarmede, dat het hem niet wenschelijk voorkwam, dat ook ten onzent het aantal apothekers b.v. naar de bevolking zou worden geregeld, zóó, dat het zielental in een bepaald gebied het maximum bepaalt van het aantal apotheken, dat daar gevestigd zal mogen zijn.

Een dergelijk systeem wordt, vooral door buitenlandsche schrijvers, verdedigers van het geldend recht in Duitschland, Oostenrijk, Beijeren en Würtemberg, waar 't maximum apotheken onderscheidenlijk is bepaald op 1 op de 4000, 10,000 en 5 à 6000 zielen, in bescherming genomen en heeft ook ten onzent zijn voorstanders gevonden.

Voor de meening van den heer THORBECKE zijn — al deed hij zulks niet, daar zijn bewering niet bestreden werd, — zeer zeker argumenten aan te voeren. Wanneer toch de kern der kwakzalverij het heerschende bijgeloof is, wanneer de groote menigte gelaten wordt in het geloof aan geheimzinnige machten, dan zal zij er naar blijven streven zich te ontwringen aan de, naar hare meening, onbillijke bepaling, dat slechts de medicus en de apotheker bevoegd zijn raad en bijstand bij ziekte te geven, dan zal zij trots boete, hechtenis en gevangenisstraf, een uitweg trachten te vinden.

»Waar moet het met ons heen", vragen de medici »wanneer op »de dorpen allerwege apotheken verrijzen; door het verbod, om »apotheek te houden wordt ons het brood uit den mond genomen"?

»Welken maatstaf wilt ge aannemen?" — vragen de tegenstanders — »voor de berekening van 't getal apotheken?"

Wanneer men de bevolking des rijks of der provinciën in aanmerking neemt, dan zullen de groote steden toch een naar evenredigheid der bevolking veel te groot aantal apotheken krijgen, terwijl men, wanneer men, de bevolking der gemeenten in aanmerking neemt, een even treurigen toestand krijgt, als thans, daar de plattelands-gemeenten niet zelden een zoodanige uitgestrektheid hebben, dat zij die aan de grens wonen, en dit is veelal de dichtstbevolkte buurt, beter naar de kom der naastbijgelegen gemeente kunnen gaan, en de in de kom der gemeente bestaande apotheek in vele gevallen geen bestaan zou opleveren en na verloop van korten tijd zou verdwijnen.

En daartoe zou het dan toch moeten komen, daar de uitgestrektheid — men denke aan de Drentsche, Brabantsch een Veluwsche heiden — allerminst een grondslag voor verdeeling kan zijn.

De bezwaren wegen zeer zeker, doch er staat tegenover, en dit werd voorop gesteld, dat meerdere ontwikkeling van het volk, die bij grootere staatszorg te verkrijgen is, het beste wapen is tegen het bijgeloof, dat die ontwikkeling een uitbreiding van de medische praktijk ten plattelande tot gevolg zal hebben, dat in de groote bevolkingscentra niet alleen een groot aantal apotheken zal zijn, maar dat deze allengs meer over 't platteland zullen verspreid worden, dat daardoor de strengere afscheiding van geneeskunst en artsenijbereidkunst — want de vereeniging van die beiden was de bron van velerlei misbruiken — strenger kan worden doorgevoerd, dat het geneeskundig staatstoezicht zich meer dan tot dusverre het geval was — bij een boer-burgemeester is doorgaans daarvan niet veel heil te verwachten — over het platteland zal gaan uitstrekken.

Het van hoogerhand vastgestelde tarief, dat een natuurlijk gevolg zou moeten wezen van het verleende monopolie, zou den apotheker — dit heeft de ondervinding in Duitschland geleerd — niet beletten een meer dan voldoende winst te maken.

Waarop hier alles aankomt is, dunkt mij, de verdeeling van het aantal apotheken naar gelang van de behoefte en daaraan,

zijn, gelijk ik zooeven aantoonde, geen geringe bezwaren verbonden.

In 1885 waren slechts in 147 van de 1138 gemeenten in Nederland apotheken gevestigd, in 983 gemeenten werd dus pharmacie en geneeskunst door denzelfden persoon uitgeoefend of was de bevolking van geneeskundige en artsenijbereidkundige hulp totaal verstoken.

Ik zal geen lange reeksen van cijfers aanhalen, om de algemeen erkende waarheid te staven, dat de genees- en artsenijbereidkundige hulp ten platte lande ten eenenmale onvoldoende is, maar noem als een argument voor die bewering het feit, dan in 1885 nog 57.838 inwoners van de provincie Overijssel 20 % van de bevolking, te zamen de bevolking van 19 gemeenten, geheel van medische hulp verstoken waren, dat daar gemeenten van meer dan 5.000 zielen gevonden werden, waar slechts een plattelandsheelmeester en geen apotheker was gevestigd.

Welke middelen kunnen nu tot verbetering van dien toestand leiden?

In het gebrek aan medici is, dunkt mij, te voorzien. Indien de gemeentewet den gemeenteraad de verplichting oplegde, om ten minste één geneekundige met volledige bevoegdheid te benoemen op een vaste jaarwedde, dan ware reeds veel verholpen. Aan Gedeputeerde Staten is het dan krachtens art. 212 der Gemeentewet opgedragen te zorgen, dat daarvoor gelden op de begrooting worden uitgetrokken, terwijl art. 144 al. 3 van de Grondwet het nakomen der verplichting door den Raad waarborgt.

Een ander middel bestaat daarin, dat de staat studiebeurzen verleene, waarvan het genot den student verbindt tot een vestiging, voor een zeker aantal jaren, in een plattelandsgemeente, een middel als de staat reeds heeft aangewend, om in het gebrek aan officieren van gezondheid, zoowel bij de marine, als bij het leger in Nederland en Nederlandsch Indië te voorzien.

Er staan voorts verschillende wegen open, waarlangs men tot

een betere verdeeling van het aantal apothekers over het geheele Rijk kan komen.

Met behoud van de tegenwoordige wetgeving, waarin, ter voorkoming van misbruik de bepalingen betreffende de vereenigde uitoefening van geneeskunst en artsenijbereidkunst zouden behooren te vervallen, zou misschien verkregen kunnen worden, dat de apothekers zich in de kleine gemeenten vestigden, doch, de kleinste onder de kleinen zouden steeds van een apotheek verstoken blijven, daar het debiet in een gemeente van een paar honderd zielen, geen bestaan kan opleveren, de exploitatie van een apotheek voor rekening der gemeente, een belangrijke schadepost voor haar zou zijn en zelfs een, vanwege de gemeente bezoldigd, apotheker spoedig genoodzaakt zijn zou, zijn slechts nadeel opleverend bedrijf te staken.

Het Duitsche stelsel zou evenmin voldoen.

Voerde men dat in, met het verbod aan den medicus, om artsenijen te leveren, dan zou men toch voor de vraag staan, hoe de verhouding tusschen het bevolkingscijfer en het aantal apotheken moet zijn, en kwam men dan tot dé slotsom, dat b. v. 1 apotheek op de 5000 inwoners voldoende was, dan zou de overvloed van apotheken uit de groote steden verdwijnen, er zouden er eenige naar 't platteland verhuizen, maar nog tal van plaatsen zouden te ver af liggen, om er baat van te hebben en men zou zich daar houden aan zijn huis- en geheime middelen en zijn wonderkuren.

De praktijk in Duitschland heeft geleerd, dat het aantal apotheken steeds verminderd is; terwijl er van 1822—1825 gemiddeld 1 apotheek was op de 9000 inwoners was de verhouding in 1828—1840 1 op de 10,000, in 1843—1860 1 op de 11,000 en in 1861 1 op de 11,986.

In Spanje en Italië heeft de gediplomeerde apotheker vergunning tot de oprichting van een apotheek noodig van de overheid, en deze beslist of daaraan behoefte bestaat. Maar daar gevoelt men dan ook hetzelfde bezwaar, als in Duitschland, waar het concessiestelsel bestaat, dat — en dit geschiedt vooral in

de groote plaatsen — die concessies voor fabelachtige prijzen worden overgedragen en de nieuwe concessionaris »om zijn geld er uit te halen" tot allerlei middelen zijn toevlucht neemt, die den wetenschappelijk gevormden apotheker tot oneer strekken.

Uit een onderzoek van Dr. BREFELD, die de verkoopsprijzen van een aantal apotheken naging, in steden van verschillenden omvang gevestigd, blijkt, dat in 40 jaar tijds het debiet ongeveer 1,3 maal grooter geworden is, dat de inkoopsprijs der simplicia verminderde, dat het tarief niet noemenswaardig werd veranderd, en dat desniettegenstaande de verkoopprijs der apotheken 9 à 10 malen grooter werd. Nemen we dus het geval, dat een apotheek, die 10,000 personen bediende, 20,000 M. waard was, dan zou haar waarde hebben moeten zijn, toen dat debiet tot 13,000 geklommen was 26,000 Mark, in werkelijkheid werd er echter 90,000 Mark voor betaald. Waarmede de apotheker dan de 64,000 Mark, die hij te veel betaalde moet verdienen, is een vraagstuk, naar welks oplossing men slechts gissen kan.

Men zal echter wel doen, rekening te houden met de hooge vlucht, die de handel in geheime middelen in de laatste jaren genomen heeft.

Over 't Engelsche stelsel behoef ik niet lang uit te weiden, de verkoop van geneesmiddelen is in Engeland vrij. In 1853 werd de Society of Pharmaceutical Chemists opgericht, die een commissie met het examineeren belast, in 't leven riep; tot de uitoefening van het beroep is echter het diploma geen vereischte en dus is iedereen vrij.

Hoe de toestand daar is, zegt Dr. RUDOLF GNEIST [1]):

»Durch kostbare Universitätsstudiën umfangreiche Praxis und »individuelle Tüchtigkeit werden sich in einem reichen Lande »natürlich eine Zahl grosser Aertzte ausbilden und das vor»nehme Publikum ist vom solchen eben so wohl bedient, wie »von einer Anzahl vortrefflichen Apothekern, während das ganze »Land mit Quacksalbern, praktisirenden Barbieren und Apothe-

1) Dr. R. GNEIST. Das heutige Englische Verfassungs- und Verwaltungsrecht, Berlin 1860. II. § 114.

»kergehülfen bedeckt selbst, in mittlern Provinzialstädten kein »wissenschaftlichen Arzt zu finden ist, und die arbeitenden »Klassen ihren Glauben an Wunderpillen und Wunderküren »überlassen bleiben".

Aan al de hier besproken stelsels kleven groote fouten, geen van allen brengt een voldoende waarborg voor een wezenlijke verbetering van den tegenwoordigen toestand met zich, zoodat het mij toeschijnt, dat alleen dan, wanneer de Staat den kleinhandel in geneesmiddelen aan zich trekt, het doel kan worden bereikt. Gaat men de winsten na, die een goed geadministreerde apotheek afwerpt, dan lijdt het geen twijfel, of, de sommen, die aan salarissen voor de rijksdepòthouders zouden moeten worden besteed, zouden uit de opbrengst van de verkochte waren voor een goed deel kunnen worden gedekt.

Dán zal men kunnen bereiken, dat in de kleinste gemeente een depôt gevestigd is, dán zullen goed bereide middelen kunnen worden verkregen, dán is er voorgoed een einde gemaakt aan de kwakzalverij met geneesmiddelen.

Door borgtocht van den depôthouder te eischen, kan men knoeierij verhinderen, door het verschaffen van een aandeel in de winst kan men den actieven apotheker beloonen.

Het belang van den Staat brengt mede, dat hij alle hinderpalen, die aan de vrijheid van den handel in den weg worden gelegd, uit den weg ruime, daar elke onnoodige belemmering der vrije mededinging de volkswelvaart in den weg staat. Maar evenzeer als vrije handel, is volksgezondheid een factor voor volkswelvaart en daarom voorwerp van Staatszorg.

De maatregel, dien men ter wille van den vrijen handel zou toejuichen, schaadt echter de volksgezondheid, met behoud van het eene principe is het andere niet toe te passen, en dus zijn wij voor een keuze gesteld.

Hier verdient het staatsmonopolie de voorkeur, omdat naar het mij voorkomt, de belangen der gemeenschap zwaarder wegen, dan de belangen van de betrekkelijk weinigen, die in den geneesmiddelenhandel hun brood zouden kunnen verdienen.

Het vrijhandelstelsel in dezen toegepast brengt de gezondheid van velen, de welvaart der gemeenschap in gevaar, vandaar, dat de wetgever de uitoefening van het bedrijf aan steeds strengere voorwaarden heeft gebonden. In naburige staten, waar de handelsvrijheid nog meer werd beperkt dan ten onzent, is evenmin het doel bereikt.

Dan ga de wetgever over tot een staatsmonopolie en vergunne hij den particulieren niet langer de vervulling eener taak, waarvoor zij niet berekend zijn gebleken.

Hoewel het mij voorkomt, dat het stelsel van Staatsapotheken te verkiezen is boven het systeem onzer tegenwoordige wetgeving en ik daarvan slechts een afdoende verbetering verwacht, oordeel ik het niet overbodig, de voorstellen tot wijziging der bestaande wet van den Minister Heemskerk [1]) hier nog met een enkel woord te bespreken.

Want wel is waar zijn die voorstellen reeds vervallen, doch daar bij hunne samenstelling rekening is gehouden met de bevindingen van de ambtenaren van het geneeskundig staatstoezicht en zij daarvan de slotsom zijn, is een beknopte behandeling hier niet misplaatst.

De door mij gelaakte art. 1 en 10 der wet op de uitoefening der geneeskunst, werden behouden.

Art. 1 van de wet op de uitoefening der artsenijbereidkunst wordt gelezen:

»Tot uitoefening der artsenijbereidkunst in haar geheel, als»mede tot het enkel bereiden en het enkel afleveren van ge»neesmiddelen tot geneeskundig doel, zijn alleen bevoegd apo»thekers, alsmede hulp-apothekers, leerlingen-apothekers en »apothekersbedienden onder de in art. 22 gestelde bepalingen »en die geneeskundigen, aan wien de bevoegdheid is toegekend, »onverminderd de bevoegdheid bij art. 3 der Wet van 8 Juli »1874 (Stbl. 98) aan de veeartsen toegekend. Door ons wordt

1) Bijlagen van de handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1886 N°. 123.

»bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur, nadat over »het ontwerp daarvan deskundigen zijn gehoord."

»1°. een lijst vastgesteld van geneesmiddelen, welke bij uit- »zondering op bovenstaand voorschrift, ook door anderen dan de »bovengenoemde personen mogen worden afgeleverd of bereid »en afgeleverd;

»2°. een reglement vastgesteld, betreffende openbare verkoo- »pingen van waren, welke in de geneeskunde worden gebruikt."

In de memorie van toelichting werd door den Minister gewezen op de inconsequentie, waartoe art. 6 apothekerswet aanleiding geeft (zie pag. 45) en verklaard, dat het hem wenschelijk voorkwam, alleen den apothekers te vergunnen in het klein geneesmiddelen te verkoopen.

De minister was tot dat oordeel geleid door het schromelijk misbruik, dat er van de geheime middelen werd gemaakt. Hij erkende, dat het privilege der apothekers tegenover andere winkeliers werd uitgebreid, daar nu enkele geheime middelen aan het vrije handelsverkeer werden onttrokken, maar het voordeel van die uitbreiding zou dan toch zijn, dat het geneeskundig staatstoezicht zich verder kon uitstrekken.

Om niet van het eene uiterste in het andere te vervallen, de volstrekte handelsvrijheid van niet-apothekers ten opzichte der geheime middelen door een absoluut verbod van handel in die artikelen te doen vervangen, hield de minister uitzonderingen op het voorrecht der apothekers voor noodzakelijk.

Met name noemde hij de volgende:

1°. ten aanzien van de simplicia, die het publiek sedert onheugelijke tijden in andere winkels koopt, veelal uit vrees voor hoogere prijzen in de apotheken;

2°. ten aanzien van eenige geheime middelen, die namelijk, waarvan de samenstelling en de heilzame of onschadelijke aard aan alle deskundige welbekend zijn;

3°. ten aanzien van den handel in medicinale waren in het groot, in het bijzonder van veilingen.

Art. 6 bleef onveranderd.

Art. 9. Daaraan werd een tweede lid toegevoegd:

»Genees»middelen volgens recepten, waarin vergiften zijn voor»geschreven mogen door een apotheker niet meer dan eenmaal »worden afgeleverd, tenzij met schriftelijke toestemming van »den geneeskundige, die het middel voorschreef. Die toestem»ming kan voor meer dan een herhaling gegeven worden, mits »het aantal herhalingen duidelijk in letters worden uitgedrukt."

De aanleiding tot dit voorstel — zeide de Minister — is het schromelijk misbruik, dat er van morphine en andere verdoovende middelen wordt gemaakt, waarop de inspecteurs de aandacht der apothekers reeds bij circulaire hebben gevestigd.

Art. 30 bleef onveranderd, doch het 3e lid luidde:

»Bij verkoop van vergiften, waarvan een lijst door Ons bij »algemeenen maatregel van inwendig bestuur wordt vastgesteld› »door anderen dan apothekers en geneeskundigen, bevoegd tot »het leveren van geneesmiddelen, en veeartsen zijn de art. 13 »en 14 van toepassing".

De Minister meende, dat de onvolledige regeling van den vergiftenverkoop hierdoor goed zal worden aangevuld.

In een paar nieuwe artikelen werd voorts bepaald, dat de apotheker wegens krankzinnigheid of wegens dronkenschap in de uitoefening van zijn beroep kan worden geschorst, terwijl de strafbepalingen in overeenstemming met het nieuwe strafwetboek werden gebracht.

Vergrooting van den kring van staatszorg, beoogden die voorstellen niet. Een krachtig wapen tegen de kwakzalverij gaven zij evenmin; immers noch de verkoop van middelen met gebruiksaanwijzing door hem, wien zulks goeddunkt, noch de verkoop met gebruiksaanwijzing van middelen, die alleen de apotheker mag verkoopen, door apothekers, noch de handel in geheime middelen wordt door een verbod des wetgevers getroffen. Het ontwerp bevatte in de nieuwe artikelen een enkele verbetering, maar ging overigens aan dezelfde, zoo niet aan nog ernstiger euvelen mank, als de vigeerende wet.

Wel werd de vergiftenhandel aan strengere contrôle onder-

worpen, maar de Minister zou een lijst hebben moeten vaststellen van geneesmiddelen, die door niet geneeskundigen zouden mogen worden bereid en verkocht en waarop én simplicia én onschadelijke of heilzame geheime middelen zoude voorkomen.

Er kan met niet genoeg nadruk op gewezen worden, dat al mogen geheime middelen, geen schadelijke bestanddeelen bevatten, ja zelfs al mogen die bestanddeelen voor sommige ziektetoestanden, of liever gezegd, in bepaalde ziektegevallen heilzaam zijn, de vrijheid van den handel daarin, de vrijheid, om ze tegen allerlei kwalen aan te kondigen en ze tot geneeskundig doel te bereiden en af te leveren, het grootste gevaar met zich brengt.

De Regeering stelde zich voor, dat de ontworpen wetsbepalingen dit resultaat zouden hebben, dat men niet meer de hoogere prijzen in de apotheken zou behoeven te betalen voor verschillende simplicia.

Maar zijn die prijzen werkelijk zoo hoog, en zoo ja, is dit dan, omdat de apotheker misbruik maakt van zijn monopolie?

't Valt niet te ontkennen, dat men de geneesmiddelen vrij duur betaalt; men vergete echter niet, dat het publiek een nette verpakking eischt en dat die niet kan geleverd worden voor denzelfden prijs, die men voor 't geneesmiddel betaalt.

Gaat men echter na, of men voor een eenvoudig middel, zonder verpakking meer betaalt, dan komt men veelal tot de conclusie, dat de apotheker niet duurder is, dan de drogist, en mocht dit al zoo wezen, dan bedenke men vooral, dat men voor het meerdere bedrag tevens de zekerheid verkrijgt, dat men goede waar voor zijn geld krijgt.

Wat de regeering er toe geleid kan hebben, om ook de geheime middelen op die lijst op te nemen, is mij niet recht duidelijk. Wanneer men weet, dat zij niet zelden bereid worden zonder zaakkennis, zonder de noodige accuratesse, wanneer men weet, dat de analyse van verschillende fleschjes van hetzelfde middel tot geheel verschillende uitkomsten heeft geleid, dan speelt men dunkt mij een zeer gewaagd spel, wanneer men dien verkoop aan het staatstoezicht onttrekt.

De ontwerpers zochten — dunkt mij — de bron van het kwaad, waartegen zij een wapen wilden geven, dáár, waar zij niet was.

De memorie van toelichting toch zeide, dat de groote fout van de wet van 1865 in artikel 1 is gelegen, dat uitoefening van de artsenijbereidkunst definieert als »het bereiden en verkoopen" van geneesmiddelen. Bereiden en verkoopen — meende de minister — staat alleen den apotheker vrij, verkoopen mag iedereen binnen de grenzen van art. 30, slechts mag de apotheker geen geheime middelen verkooopen.

Die verkoop nu door iedereen keurde hij af. Maar dat deed ook de wetgever van 1865 en met de interpretatie van de wet, gegeven bij de uitgave van de lijst C. van 1872, die de Hooge Raad in 1874 tot de zijne maakte of met die, welke sedert 1889 wordt aangenomen, zou er geen reden tot klagen meer kunnen zijn, als er niet een andere fout was.

De Regeering zag hier over het hoofd, dat niet het voorschrift zelf de deur voor misbruik openstelt, maar de onmogelijkheid voor de ambtenaren, om het te doen eerbiedigen.

Aan onwil van de ambtenaren is hier niet te denken, het kwam zelfs meermalen voor, dat de justitie in haren ambtsijver om den clandestienen handel te belemmeren haar toevlucht nam, tot den, door sommigen zoo sterk veroordeelden, mijns inziens volkomen te rechtvaardigen maatregel, om »agents provocateurs" het delict te doen constateeren, de verschillende commissies uit de geneeskundige raden, tot dit doel benoemd, hebben hare taak met nauwgezetheid vervuld, zoomede een commissie, die de afdeeling Rotterdam der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Pharmacie tot dit doel uit haar midden benoemde.

Toen een agent der Hop-Bitters Manufactury-Company, die hare tenten te Breda had opgeslagen, voor *f* 2,50 haar waardeloos praeparaat te Sneek aan den man trachtte te brengen, waarschuwde de Commissaris van Politie een ieder geen hopbitter te koopen, »daar het nergens toe helpt en alles bedrog is". Al gaat men ook met Mr. E. VAN LIER mede, die een der-

gelijke handelwijze in het Paleis van Justitie [1]) als ongerechtvaardigde inbreuk op de vrijheid van handel qualificeerde, een stelling wier verdediging ik niet gaarne op mij zou nemen, ook zij getuigt, naar 't mij voorkomt, van het feit, dat de ambtenaren de schuld niet dragen van de slechte naleving van de wet.

Waarom verkoopen de drogisten nog altijd straffeloos Urbanuspillen? Het is omdat de ambtenaren van het Openbaar Ministerie slechts zelden den strafbaren verkoop kunnen constateeren, omdat het door de wet gevorderde bewijsquantum bij 90 van de 100 bekeuringen ontbreekt, omdat het ook al voorkomt, dat de ambtenaar met het opsporen van strafbare feiten belast, op grond van den verkoop van Urbanuspillen verbaliseert en 't chemisch onderzoek, dat den Staat op niet geringe kosten komt te staan, leert, dat men met »valsche" Urbanuspillen te doen heeft, die geen spoor van aloë bevatten en deze poging tot overtreding dan buiten het bereik van de strafwet valt, daar men het bedoelde feit toch bezwaarlijk als vervalsching van geneesmiddelen, waarop art. 330 Swb. straf stelt, zal kunnen aanmerken.

Zijn alzoo de door de wet van 1868 (Stbl. 61) gegeven en de vroeger door de Regeering voorgestelde bepalingen onvoldoende, dan rijst de vraag, hoe in de bestaande leemte moet worden voorzien.

Ik meen tot de slotsom te moeten komen, dat de volgende bepalingen, indien men het tegenwoordige stelsel, waarbij aan ieder, die het apothekersexamen heeft afgelegd de bevoegdheid wordt gegeven om, waar hij dit verkiest een apotheek op te richten, behoudt, de meeste aanbeveling verdienen. Gedeeltelijk zijn zij ontleend aan de »Aanteekeningen op de Regeeringsontwerpen tot herziening der geneeskundige wetgeving" door Mr. A. B. H. VAN RYCKEVORSEL [2]).

---

1) P. v. J. 1883, n°. 8. Zie ook W. 20 Dec. '83.

2) Maastricht Drukkerij: „Le Courier de la Meuse" 1888.

Ontwerp van Wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst en den handel in geneesmiddelen en vergiften.

§ 1. Algemeene Bepalingen.

Artikel 1.

Onder uitoefening der artsenijbereidkunst verstaat de wet het bereiden van zelfstandigheden met het oogmerk, om ze tot geneeskundig doel af te leveren.

Het opschrift van de geldende wet, dat alleen van uitoefening van artsenijbereidkunst spreekt, is onvolledig, daar de wet ook bepalingen omtrent den verkoop van artsenijen bevat.

Het gevolg dier onvolledigheid is een onjuistheid.

De wetgever moest onder het begrip uitoefening der artsenijbereidkunst, dat op zich zelf volkomen duidelijk is en beteekent: bereiding van artsenijen, dat zijn, zoodanige middelen, waardoor genezing kan worden bewerkt, ook den verkoop trachten te brengen, daar hij dien aan onbevoegden tot de uitoefening der artsenijbereidkunst wil verbieden, en wel in deze wet.

Volkomen terecht is meermalen opgemerkt, dat wanneer uitoefening der artsenijbereidkunst is »bereiden en tot geneeskundig doel leveren" — aldus definieert de wet — een dier handelingen, op zich zelf, niet 't delict onbevoegde uitoefening kan opleveren en de persoon, die door een ander bereide middelen verkoopt niet gezegd kan worden de artsenijbereidkunst onbevoegd uit te oefenen. De redactie door de Regeering in 1886 voorgesteld: »het verkoopen is het niet in haar geheel uitoefenen der artsenijbereidkunst" is evenals die van OPWYRDA: »het afleveren is de uitoefening der artsenijbereidkunst" verwerpelijk. Wanneer de onderwerpen, waarover de wet handelt in den titel worden opgenomen, behoeft men zijn toevlucht niet te nemen tot een gedwongen interpretatie.

Het rapport door de inspecteurs van het geneeskundig staatstoezicht Dr. DOZY, Dr. V. D. LOEFF en Dr. LUBACH, aan den

Minister van binnenlandsche zaken den 21en Maart 1888 uitgebracht[1]), over de bepalingen op den verkoop van vergiften, hebben mij de wenschelijkheid doen inzien, dat daaromtrent een betere regeling worde gemaakt, een regeling, die hier op haar plaats zou zijn, daar de beperking der handelsvrijheid, die zij mede zou brengen, hare rechtvaardiging zou vinden in dezelfde oorzaak, als de beperking van den vrijen handel in geneesmiddelen en de beperking van het recht tot vrije uitoefening van een beroep, namelijk in de eischen door de volkswelvaart gesteld.

Art. 436 Swb. stelt strafbaar de onbevoegde uitoefening van een beroep, waartoe de wet een toelating vordert, buiten noodzaak, en bevat alzoo de strafbepalingen op overtredingen van deze wet, die over de uitoefening van het beroep van artsenijbereidkundige handelt.

In deze wet dient nader omschreven te worden, wat daaronder te verstaan is want, en reeds meermalen werd hierop gewezen, de beteekenis van het woord artsenij of geneesmiddel staat niet vast, het hangt van een persoonlijke opvatting af, of iets aldan niet als geneesmiddel is te beschouwen.

Een zeer ruime beteekenis van het woord geneesmiddel is zeer zeker wel deze: geneesmiddel is elke zelfstandigheid, waaraan geneeskracht wordt toegeschreven; artsenijbereiden is dan het bereiden van zelfstandigheden, waaraan men geneeskracht toeschrijft.

Het springt in het oog, dat een verbod daartoe, gericht tot niet-apothekers, een te grooten inbreuk zou maken op de individueele vrijheid, daar het niet noodig is in het belang der gemeenschap, die slechts die gedragingen behoort te verbieden, waardoor rechtsgoederen worden geschonden of gevaar voor schending van rechtsgoederen bestaat en de handeling op zich zelve niet als zoodanig kan worden aangemerkt.

Eerst dan wordt zij, naar 't mij voorkomt, onrechtmatig, wanneer het blijkt, dat de dader door haar te verrichten zich

---

1) V. G. S. 1888, p. 24. Bijlage C.

een bevoogdheid toekent, welke hij niet heeft, wanneer hij het oogmerk heeft, de door hem bereide zelfstandigheid af te leveren als geneesmiddel.

Artikel 2.

De uitoefening der artsenijbereidkunst is geoorloofd aan hen, die na afgelegd examen, bedoeld bij art. 11 der wet van 25 December 1878 (Stbl. 222), daartoe, met den titel van apotheker, de bevoegdheid hebben verkregen. De uitoefening der artsenijbereidkunst is mede geoorloofd aan geneeskundigen, daartoe bevoegd verklaard in gevolge de bepalingen, vervat in art. 11 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst.

Buitendien kunnen apothekers-bedienden in de apotheken werkzaam zijn, tot het gereedmaken van recepten, onder toezicht van den apotheker of van den geneesknndige, bevoegd tot de uitoefening der artsenijbereidkunst, en in de militaire ziekeninrichtingen, onder toezicht van den militairen arts ten behoeve van militairen en hunne gezinnen.

Tot toelichting van dit artikel zijn weinig woorden voldoende. Art. 17 der bovengenoemde wet noemt apothekersbediende alle assistenten van de apothekers, zoodat de onderscheiding die art. 16 der tegenwoordige wet maakt, in hulp-apothekers en apothekers-leerlingen en het onderscheid in hunne bevoegdheid komt te vervallen. Het komt mij wenschelijk voor, dat een latere bepaling betreffende de aansprakelijkheid der bedienden, weergeve de meening door de Hoogen Raad bij arrest van 27 Juni 1881 [1]) uitgesproken. Aldus waren zij naar mijne meening juist geformuleerd:

Apothekers-bedienden zijn aansprakelijk voor de door hen begane overtredingen der wet.

Niettemin blijft de apotheker of geneeskundige, tot uitoefening der artsenijbereidkunst gerechtigd, aansprakelijk voor de overtredingen dezer wet die hij mocht hebben bevolen of die aan zijn schuld te wijten mochten zijn.

---

1) v. d. H. G. Z. XXXIII, p. 185.

De apothekers zijn eveneens aansprakelijk voor alle overtredingen dezer wet door onbevoegden in de apotheek gepleegd.

Het derde lid van dit artikel spreekt alleen van militaire ziekeninrichtingen, omdat daardoor voorkomen wordt, dat de Staat ook het vaste corps van militaire apothekers zou moeten uitbreiden, wat niet wenschelijk wordt geacht. In burgerziekenhuizen geschiedt de artsenijbereiding door gediplomeerde apothekers.

Artikel 3.

De bevoegdheid tot de uitoefening der artsenij-bereidkunst geeft het uitsluitend recht om zelfstandigheden tot geneeskundig doel bereid, af te leveren, of ter aflevering in voorraad te hebben.

Zelfstandigheden, die tot geneeskundig doel worden gebezigd, mogen onvermengd door onbevoegden worden afgeleverd, doch slechts boven de hoeveelheid, voorkomende op een lijst door Onzen minister van Binnenlandsche Zaken, een commissie van deskundigen gehoord, voor ieder middel afzonderlijk vast te stellen.

Het in dit artikel uitgesproken beginsel kan niet op oorspronkelijkheid bogen, want ook de wet van 1865 heeft het aangenomen. Al zou de praktijk dit ook niet doen vermoeden, die een gevolg was van de hoogst ongelukkig gekozen bewoordingen, waarin het denkbeeld gekleed was, het heeft ten onzent reeds 26 jaren lang gegolden.

Of er nog velen gevonden zullen worden die den toestand van vóór 1865, of die een geheele vrijheid van den handel in geneesmiddelen zouden wenschen, meen ik te mogen betwijfelen; de praktijk heeft beide stelsels veroordeeld en een theoretische verdediging kan dus een overbodige tijdsverspilling geacht worden.

De redactie van het hierboven afgedrukte artikel is dunkt mij niet onduidelijk; het tweede lid zegt ongeveer hetzelfde, als de wetgever met art. 30 der wet van 1865 (Stbl. n°. 61) wilde uitdrukken en zal voldoende zijn, om te bewerken, dat onbevoegden zich uitsluitend met groothandel bezig houden, wanneer de minima hoog genoeg worden gesteld.

Het eerste lid vereischt, zooal geen toelichting, dan toch verdediging.

Ik heb daarbij verworpen, althans veronachtzaamd, den maatregel door velen in en buiten Nederland verdedigd en die onder andere voorgesteld werd door de Vereeniging tegen de kwakzalverij bij hare petitie aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 26 Febr. 1886 [1]) aldus luidende:

Met verkoop wordt gelijk gesteld: »het in voorraad houden, uitstallen, aanbieden of aankondigen ten verkoop".

Begrijp ik de bedoeling goed, dan hebben de woorden »ten verkoop" ook betrekking op het in voorraad hebben, uitstallen en aanbieden, maar dan kunnen ze ook worden gemist, daar het verbod daarvan begrepen is in het verbod, om ten verkoop in voorraad te hebben.

Ik heb niet geaarzeld aan dat verbod mijn onverholen instemming te betuigen, omdat de Nederlandsche wetgever, lettende op de zich veelal afdoende moeielijkheid, om den verkoop te constateeren, op het veelal voorkomende geval, dat de rechter wegens gebrek aan het door de wet gevorderde bewijs quantum tegen zijn overtuiging in tot vrijspraak is verplicht, ook in andere gevallen, met name in art. 16 van de drankwet en de artikelen 214, 216, 234 en 240 Strafwetboek die woorden heeft opgenomen, ja zelfs aan art. 440 Swb. het aanzijn heeft gegeven, in aanmerking nemende, dat reeds zoovele factoren voor de voltooing van het delict aanwezig zijn, dat het hoogst waarschijnlijk zal worden gepleegd, althans dat het oogmerk daartoe aanwezig is, in aanmerking nemende, dat een juiste ten uitvoerlegging van de wet medebrengt, dat men niet ten verkoop voorhanden mag hebben, wat men niet mag verkoopen. Het aankondigen ten verkoop echter, moet dunkt mij, niet strafbaar worden gesteld en deze meening is in strijd met de meening, die de vereeniging in haar adres en in tal van artikelen in haar Maandblad, die Flanor in den Nederlandschen

1) Maandblad VI 3.

Spectator [1]), die Dr. J. TH. MOUTON in Themis [2]), die Mr. M. EYSELL in 't Weekblad van het Recht [3]) verkondigden, en die door het Weener congres voor hygiene en demographie met groote meerderheid van stemmen werd aangenomen. Het voorstel is een uiting van het streven der vereeniging, dat mijn volle waardeering wegdraagt; de wijze, waarop zij thans wenscht, dat de staat optrede komt mij voor een weinig te billijken inbreuk op de persoonlijke vrijheid en bovendien een halve maatregel te zijn.

Wanneer men het betreurt, dat het in onze dagen nog kan voorkomen, dat in een beschaafd land als het onze in de vijf meest verspreide dagbladen in één maand 205 advertenties van kwakzalverspraeparaten voorkomen [4]) of medegaande met het beweren van den redacteur van het Sociaal Weekblad, [5]) die dit getal overdreven noemt en dit wat lager stellende, het niettemin blijft betreuren, wanneer men zijn instemming betuigt met hare pogingen in 1885 bij den Journalistenkring aangewend, om haar behulpzaam te zijn in den strijd, wanneer men meent »dat de omstandigheid, dat in het advertentiegedeelte der bladen bedrog en onzedelijkheid worden gepropageerd slechts er toe kan bijdragen, om zoowel den weg der annonce in discrediet te brengen als minachting op te wekken voor de pers en de haar dienende personen" [6]), wanneer men, om kort te gaan de kwakzalversadvertenties een verderf voor velen noemt, dan kan men nog zeer goed de meening verkondigen, dat de wetgever daartegen geen maatregelen behoort te nemen.

Gesteld al het m. i. onmogelijk geval, dat een pan-Europeesche conferentie besliste in den geest van 't Weener congres voor demographie en allerwege verbodsbepalingen tegen het

1) Ned. Spectator. 12 Maart 1881. in „Vlugmaren".
2) Themis 1878 p. 10.
3) W. 4844, 4857.
4) Maandblad IX 6.
5) Sociaal Weekblad 29 Juli 1889.
6) K. SCHNETZLER und Dr. F. NEUMANN. „Die Geheimmittel und die Heilschwindler." Karlsruhe 1890 p. 80.

adverteeren door onbevoegden werden uitgevaardigd, dan zou men niet kunnen verhinderen, dat tot verkoop en dus adverteeren bevoegden zich met kwakzalverij afgaven, dat op allerlei wijzen de bepalingen der wet werden ontdoken. Daartegen helpt niets, dan de weigering van de administraties van alle bladen, van alle drukkers, om zich met kwakzalverij in te laten, of een tot hen gericht verbod. Maar kan men dan nog iemand beletten openlijk te verklaren, dat hij door 't middel van apotheker X. van een kwaal Y., waaraan hij zijn leven lang had geleden voor Z. guldens is genezen?

Tegen de advertentieplaag is slechts één middel: de kleinhandel in geneesmiddelen blijve gereserveerd voor den Staat, de invoer beneden een zekere hoeveelheid worde verboden.

Dan is het uit met het adverteeren, want de kosten der advertenties worden door niets goedgemaakt; ik geloof zelfs, dat reeds het verbod, om te verkoopen en ten verkoop in voorraad te hebben, het aantal advertenties aanmerkelijk zal doen dalen.

Maar niet alleen gemis aan praktisch nut doet mij een dergelijken maatregel afkeuren; ik houd haar voor onbillijk.

Zelfs de voorstanders ontkennen niet, dat er belangrijke financieële nadeelen voor de drukkers uit zouden voortspruiten. Wanneer de staat — en dat heb ik reeds aangetoond — daarvan geen voordeel heeft, of liever gezegd, wanneer de geheele gemeenschap daarbij geen belang heeft, is elke beperking van de vrijheid van enkele harer leden ongerechtvaardigd.

Artikel 4.

Vergiften mogen door personen, onbevoegd tot de uitoefening der artsenijbereidkunst, niet worden verkocht, dan boven de hoeveelheid voor elk vergift vermeld op een lijst, over welker samenstelling een commissie van deskundigen is gehoord, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken vast te stellen, en na van die Minister vergunning te hebben bekomen, tot de uitoefening van den handel in vergiften. Het in het openbaar verkoopen van vergiften mag niet geschieden, tenzij

aan bevoegden tot de uitoefening der artsenijbereidkunst en aan veeartsen.

Van het houden dezer openbare verkoopingen zal door den ambtenaar, ten wiens overstaan de verkooping plaats heeft, ten minste acht dagen te voren worden kennis gegeven aan den inspecteur.

Dit artikel heeft ten doel den handel in vergiften in zijn geheelen omvang te regelen.

Wel geeft de Wet van 1865 in art. 13 en 14 bepalingen voor den kleinhandel door apothekers, doch overigens was deze geheel vrij, en van een niet-apotheker worden geen voorzorgen vereischt.

Het rapport van de inspecteurs van het Geneeskundig Staatstoezicht (zie p. 74) over bepalingen op den verkoop van vergiften, van 21 Maart 1888, heeft de strekking op deze leemte te wijzen en voorstellen te doen, om haar aan te vullen, want al bleek het ook uit de inlichtingen door de Officieren van Justitie aan de Inspecteurs verschaft, dat veroordeelingen wegens opzettelijke vergiftiging in de laatstverloopen 10 jaren zeldzaam waren, poging tot vergiftiging had veelvuldig plaats, al werden de vermoedelijke daders ook menigmaal vrij gesproken, omdat het bewijs tengevolge van de geldende bewijstheorie ontbrak of omdat de hoeveelheid van het toegediende vergift te gering was, dan dat het den dood zou hebben kunnen veroorzaken.

Dat deze regeling de veiligheid van de burgers niet weinig in de waagschaal stelt, behoeft wel geen betoog.

Wel stelt het Strafwetboek in art. 173 en 174 straf op het verkoopen van waren, wier schadelijk karakter de verkooper kent, maar verzwijgt, en op het culpoos verkoopen van dergelijke zaken, en deze bepaling is bij uitnemendheid geschikt, om te waken tegen het gevaar, dat er veelal verbonden is aan den verkoop van lucifers, kinderspeelgoed, suikerwerk, chemisch geverfde kleederen en dergelijke zaken meer, op den eigenlijken handel in vergiften moet echter ter wille van de gezondheid en de veiligheid der burgers een preventief toezicht worden geoefend.

De hier ontworpen bepalingen verschillen weinig van die, betreffende den verkoop van geneesmiddelen; hetzelfde beginsel is er de grondslag van.

De vergunning van den Minister van Binnenlandsche Zaken, is, naar 't mij voorkomt, noodzakelijk, opdat wil het staatstoezicht zich ook over den handel in vergiften kunnen uitstrekken een eerste vereischte is, dat de ambtenaren daarmede belast weten, wie zich daarmede bezighouden.

Art. 436 Swb. stelt straf op de uitoefening van het beroep zonder toelating.

Deze bepaling zal tevens art. 29 der tegenwoordige wet kunnen vervangen.

Ter vervanging van art. 6 verdient de volgende bepaling aanbeveling:

Zelfstandigheden ter bereiding van geneesmiddelen, worden zoowel als die middelen zelf, in de apotheken in afzonderlijke daartoe geschikte voorwerpen bewaard, waarop de officiëele en meest gebruikelijke benaming van den inhoud duidelijk leesbaar moet zijn aangegeven.

Bij geneesmiddelen, niet vermeld in de laatste uitgave der Pharmacopoea Neerlandica, geeft dit opschrift de wijze van bereiding en de samenstellende deelen aan.

De verandering in het tweede lid is slechts een verduidelijking van de tegenwoordige redactie.

Wat betreft de aflevering van geneesmiddelen komt deze bepaling mij wenschelijk voor:

De apotheker is tot de aflevering van geneesmiddelen bevoegd:

1°. *wanneer het voorschrift van een geneeskundige de samenstellende deelen vermeldt onder de voorwaarde, dat het voorschrift nauwgezet worde nagekomen.*

2°. *wanneer een middel hem met name gevraagd wordt onder de voorwaarde, dat de bereidingswijze hem bekend zij.*

Het is hem verboden in het geval sub 2° bedoeld daarbij, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, een gebruiksaanwijzing te voegen.

De reden, waarom ik het tweede lid in de wet wensch te zien opgenomen, vermeldde ik reeds op pag. 31 en 41.

Men zal mij tegenwerpen, dat het weinig consequent is wél toe te laten, dat iemand een gebruiksaanwijzing, een vermelding van de kwalen, waartegen het middel dienen moet, adverteert, terwijl men hem ontzegt de bevoegdheid die gebruiksaanwijzing bij zijn middelen te voegen.

Mij komt het voor, dat daartusschen een hoewel klein verschil bestaat.

In 't eerste geval, beweert hij een bevoegdheid te hebben, het geschiedt in het openbaar en iedereen weet, wat hij er van te denken heeft, het blijft bij beweren; in het tweede geval oefent hij de kunst uit, waartoe hij onbevoegd was, er werd een middel afgeleverd en geneeskundige raad gegeven.

Dat de praktijk een dergelijke opvatting huldigt, blijkt wel daaruit, dat men nooit den naam van een wetenschappelijk, moreel apotheker onder een kwakzalvers-advertentie ziet; dat men zelden of nooit bij een apotheker tevergeefs aanklopt, om een middel tegen hoest en dergelijke dagelijks voorkomende ongemakken.

Ik heb getracht in de voorafgaande bladzijden een beknopte ontwikkeling te geven van het standpunt, waarop in Nederland de Staat zich tegenover de kwakzalverij heeft gesteld.

Ik hoop er in geslaagd te zijn ook bij anderen de overtuiging te wekken, dat verbetering van het geldend recht een dringende eisch des tijd is, dat de door mij aangegeven wijzigingen, het resultaat van mijne beschouwingen, door juistheid van redactie van het algemeen aanvaarde beginsel, de voorkeur verdienen boven andere voorstellen, die echter overweging verdienen, omdat ze ook de andere bepalingen der wet behandelen en dus aanspraak op volledigheid hebben. Een mate van zaakkennis van het apothekers bedrijf als daartoe vereischt wordt, is mij vreemd en van daar, dat ik mij aan die taak heb onttrokken. De bovenstaande bepalingen zou men een commentaar kunnen noemen op Mr. VAN RIJCKEVORSEL's ontwerp, waarmede ik mij in hoofdzaak vereenig.

De leemten, die de wijzigingen, die ik hier heb trachten te verdedigen, hebben, treden te duidelijk aan het licht, dan dat zij iemand zouden kunnen ontgaan; voor kwakzalverij door apothekers, geneesheeren en buitenlanders blijft nog altijd ruimte.

Kwakzalverij door geneesheeren gepleegd zal slechts dan bestreden kunnen worden, wanneer de handel in geneesmiddelen hun wordt ontzegd, en dit verbiedt het beginsel, dat een apotheker zich kan vestigen, waar hij wil.

Kwakzalverij door apothekers is niet te voorkomen, zoolang de wereld bedrogen wil zijn, wanneer de Staat zijnen burgers niet moraliteit als een afdwingbaren plicht kan opleggen.

Kwakzalverij door buitenlanders is te voorkomen door den invoer van geheime middelen te weren of te belasten. Maar wat zou het anders zijn, dan een bescherming der nationale kwakzalverij, het verlokken van apothekers en artsen tot een immoreel, maar nu des te voordeeliger bedrijf?

Wanneer de leuze, »Salus populi suprema lex" de handelingen des wetgevers bestiert, dan moet hij, naar 't mij voorkomt, eenmaal tot de slotsom komen, dat de Staats-apotheek de eenige waarborg geeft, dat alom, goede, goedkoope geneesmiddelen kunnen worden bekomen.

STELLINGEN.

I.

De vreemdeling kan zich hier te lande op zijn statutum personale beroepen.

II.

Het huwelijk is geldig voltrokken, zoodra partijen voor den ambtenaar van den burgerlijken stand de verklaring hebben afgelegd, dat zij elkander nemen tot echtgenoot.

III.

Ten onrechte wordt in N°. 834 van het Weekblad voor het Notarisambt beweerd, dat het recht van gebruik aan een rechtspersoon kan worden toegekend.

IV.

In het geval van art. 1604 B. W. is een verhoor op vraagpunten geoorloofd.

V.

De exceptie van beraad is een peremtoire exceptie.

VI.

De schuldenaar, die surséance van betaling heeft bekomen, mag zonder bijstand zijner bewindvoerders geen rechtsgedingen voeren.

VII.

Het recht van anticipatie is door onzen wetgever stilzwijgend erkend.

VIII.

Het ware wenschelijk, dat de wet algemeene regels stelde voor verandering van gemeentegrenzen.

IX.

Art. 41 der Onteigeningswet verstaat onder „de mindere waarde" alleen die, welke het rechtstreeksch gevolg is der onteigening zelve.

Waardevermindering, tengevolge van het op den onteigenden grond te maken werk, komt daarbij niet in aanmerking.

X.

Art. 163 G. W. behoorde te vervallen.

XI.

Art. 96 G. W. is een verkeerde toepassing van het stelsel der incompatibilité constitutionelle.

XII.

Het is wenschelijk, dat de Staten-Generaal hunne goedkeuring hechten aan het tractaat van Londen van 20 Juni 1891, betreffende de grensregeling van het Nederlandsche en het Britsche grondgebied op Noord-Borneo.

XIII.

In het geval van art. 6, 1e lid van het Wetboek van Strafvordering is de strafrechter bij zijn eindvonnis gehouden aan de uitspraak van den burgerlijken rechter.

XIV.

Voor verjaring in strafzaken bestaat geen voldoende grond.

XV.

Voor het bestaan van meineed (art. 207 Swb.) is niet noodig, dat de eed door den beklaagde zij afgelegd naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid.

XVI.

Het stelsel van voorwaardelijke veroordeeling verdient aanbeveling.

XVII.

Voor de toepasselijkheid van art. 424 Swb. wordt vereischt, dat de baldadigheid zij gepleegd tegen personen of goederen. Baldadigheid niet tegen personen of goederen gepleegd, kan bij gemeentelijke politieverordening strafbaar worden gesteld.

XVIII.

Het recht tot intrekking van de klacht bij klachtdelicten behoort te worden beperkt.

XIX.

Ten onrechte beweert DERNBURG (Pandecten II 214), dat de hoofdelijk voor het geheel aansprakelijke medeschuldenaar, die betaald heeft, altijd afstand van het vorderingsrecht van den schuldeischer kan verlangen.

XX.

De invoering van den leerplicht verdient aanbeveling.

XXI.

Een sinds lang bestaande grondbelasting drukt niet op de tegenwoordige eigenaars.

LEIDEN, BOEKDRUKKERIJ VAN E. J. BRILL.

